

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

عنوان گزارش:

راهکارهای برون رفت از بحران صندوق های بازنشستگی ایران

مرکز پژوهش های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

بهار ۱۴۰۲

شناسنامه گزارش

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

عنوان: راهکارهای برون رفت از بحران صندوق های بازنشستگی ایران

مرکز پژوهش های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

واژگان کلیدی: بحران صندوق های بازنشستگی، پایداری مالی، نرخ جایگزینی، نسبت پشتیبانی.

تاریخ انتشار: اردیبهشت ۱۴۰۲

نشانی: مشهد مقدس - خیابان امام خمینی - جنب باغ ملی - ساختمان اتاق بازرگانی - کد پستی: ۹۱۳۷۷۳۴۱۹۵

فهرست مطالب

نظام مستمری بازنشستگی در جهان: انواع روش‌های تأمین مالی و نظام تأمین اجتماعی

نگاهی به نظام پرداخت مستمری بازنشستگی و وضعیت سالمندی در ایران

نگاهی به وضعیت صندوق‌های بازنشستگی در ایران

علل بحران صندوق‌های بازنشستگی در ایران

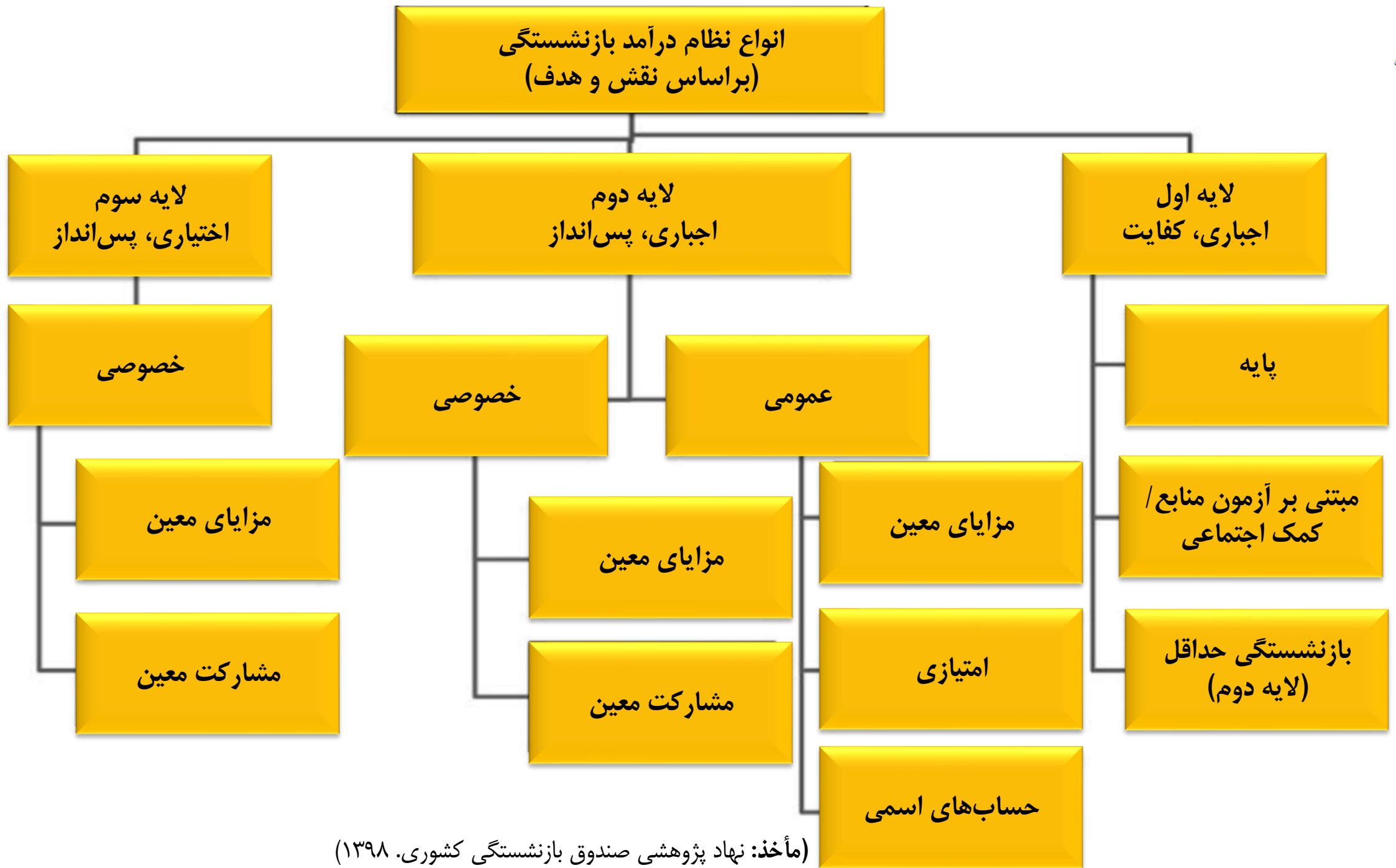
راهکارهای اصلاحی پیشنهادی به منظور برون‌رفت از بحران صندوق‌های بازنشستگی

منابع

صندوق
بازنشستگی

۱. نظام مستمری بازنشستگی در جهان: انواع روش‌های تأمین مالی و نظام تأمین اجتماعی

انواع روش‌های
مستمری‌های
بیمه اجباری

<p>حق بیمه معین صوری Notional Defined Contribution</p>	<p>مشارکت معین Defined Contribution (DC)</p>	<p>سیستم مستمری امتیازی Points Pension Scheme</p>	<p>مزایای معین Defined Benefit (DB)</p>
<p>عدم پوشش کافی و انتقال ریسک بازار به مستمری افراد موجب شد تا برخی کشورها برای رفع این ضعف از روش مبتنی بر حق بیمه معین صوری استفاده کنند. در این روش همانند حق بیمه پرداختی افراد در حساب‌های انفرادی انباشت و با شاخصی مانند رشد دستمزد تعدیل می‌گردند. اما این حساب‌ها صوری است و در واقع اندوخته‌ای وجود ندارد و مستمری پرداختی مصون از نوسانات بازار است.</p>	<p>بسیاری از کشورها به نظام‌های اندوخته‌گذاری کامل روی آوردند چرا که بر خلاف PAYG تعهدات آتی مستمری بدون پشتوانه نیستند بلکه پس‌اندازها یا کسورات در حساب‌های انفرادی ذخیره می‌شوند و به هنگام بازنشستگی حق بیمه دریافتی و سود حاصل از سرمایه‌گذاری به صورت مستمری سالانه به افراد پرداخت می‌شود. این شیوه پرداخت به حق بیمه معین شناخته می‌شود. هرچه تعداد سال‌های مستمری‌بگیری بیشتر باشد میزان مستمری دریافتی کاهش می‌یابد. این اثر یا رابطه معکوس بطور خودکار پایداری صندوق‌ها را تضمین می‌کند. این سیستم‌ها می‌تواند توسط بخش دولتی و به صورت اجباری یا توسط بخش خصوصی و به صورت اختیاری اجرا شوند.</p>	<p>در چند کشور دیگر سیستم مستمری امتیازی وجود دارد که عملکردی مشابه DB دارد. در این سیستم افراد بر اساس سابقه و درآمدشان امتیاز بدست می‌آورند و در زمان بازنشستگی این امتیازات ارزش‌گذاری و در قالب مستمری پرداخت می‌شوند.</p>	<p>روش‌های مختلفی برای تأمین مالی برنامه‌های بیمه‌ای وجود دارد که رایج‌ترین آنها نظام توزان هزینه-درآمد (Pay as you go) است. در سیستم مذکور درآمد حاصل از حق بیمه شاغلین صرف پرداخت مستمری بازنشستگان می‌شود. مزایای نظام تأمین اجتماعی PAYG معمولاً به صورت مزایای تعریف شده (Defined Benefit) می‌باشد که در آن مستمری پرداختی نه براساس کسورات دریافتی از بیمه شده بلکه به سابقه فرد در صندوق یا به دستمزد فرد در دوران کاری وابسته است. روش DB رایج‌ترین روش پرداخت مستمری است که توسط بخش عمومی ارائه می‌شود.</p>

انواع نظام‌های تأمین اجتماعی دولتی در جهان

نظام‌های تأمین اجتماعی

نظام بازنشستگی در ایران به دلیل سیستم مالیاتی ضعیف و وابستگی بودجه عمومی به درآمدهای نفتی، از بدو تولد صندوق‌های بازنشستگی به صورت تأمین منابع مالی در چهارچوب نظام بیسمارکی شکل گرفته است.

بوریدجی (Beveridge)

این نظام نام خود را از "ویلیام بوریدج" گرفته است که پس از نظام بیسمارکی، انگلستان بر اساس نظریات بوریدج نظام تأمین اجتماعی جدیدی را بنا نهاد. حقوق اجتماعی در این نظام بر مبنای همبستگی ملی و بر حسب نیاز افراد تعیین و بوسیله مالیات تأمین مالی می‌شود. این نظام بر سه اصل:

همگانی بودن به معنی پوشش تمام مردم صرف نظر از شغل یا حرفه، **اصل وحدت** به معنی واگذاری همه امور به یک سازمان،

و اصل یکنواختی به معنی پرداخت کمک به افراد بر حسب نیاز نه درآمد، استوار است. نظام بوریدجی که به نظام بازتوزیع بین نسلی معروف است، ابزاری برای مبارزه با فقر می‌باشد. هدف اصلی این مدل، مستمری حداقلی پایه بازنشستگی به منظور فقرزدایی است.

بیسمارکی (Bismark)

این نظام نام خود را از "فون بیسمارک" گرفته و در واقع نوعی بیمه حرفه‌ای اجباری است که در آن اشتغال مبنای مشارکت فرد و خانواده‌اش بوده و از طریق دریافت حق بیمه به صورت درصدی از دستمزد تأمین مالی می‌شوند.

ساختار نظام بیسمارکی که با نام pay-as-you-go مشهور است، بر روی مشارکت و ساختار زنده بازار کار بنا شده است، به همین علت نسبت به تغییرات جمعیتی و اقتصادی آسیب‌پذیر بوده چراکه با کاهش درآمد (نرخ پایین اشتغال و جمعیت شاغل) و افزایش هزینه‌ها (افزایش تعداد مستمری‌بگیران و شرایط بد معیشتی) به سرعت به سمت ناترازی و ورشکستگی حرکت می‌کند.

در شرایط کنونی اگرچه هیچیک از این دو نظام بطور صرف مورد استفاده قرار نمی‌گیرند و عموماً کشورها نظامی را متشکل از این دو انتخاب می‌کنند، تأمین اجتماعی در دنیا همچنان با مشکلات و مسائل زیادی روبرو است.
(مأخذ: خندان، ۱۳۹۴)

انواع نظام‌های تدارک درآمد بازنشستگی در کشورهای مختلف جهان

عمومی	خصوصی	کمک اجتماعی	حداقل	پایه	کشورها
نوع	نوع				
	DC			√	استرالیا
DB					اتریش
DB		√	√		بلژیک
DB		√		√	کانادا
	DC	√		√	شیلی
DB			√	√	جمهوری چک
	DC	√		√	دانمارک
Points	DC			√	استونی
DB		√		√	فنلاند
DB+Points			√		فرانسه
Points					آلمان
DB				√	یونان
DB			√		مجارستان
	DB	√		√	ایسلند
				√	ایرلند
				√	اسرائیل
NDC			√		ایتالیا
DB				√	ژاپن
DB		√			کره

(مأخذ: نهاد پژوهشی صندوق بازنشستگی کشوری. ۱۳۹۸)

انواع نظام‌های تدارک درآمد بازنشستگی در کشورهای مختلف جهان

عمومی	خصوصی	کمک اجتماعی	حداقل	پایه	کشورها
نوع	نوع				
DB			√	√	لوکزامبورگ
	DC		√		مکزیک
	DB			√	هلند
	DC			√	نیوزیلند
NDC				√	نروژ
DB	DB		√		سوئیس
DB			√		ترکیه
DB				√	انگلستان
DB					ایالات متحده
DB			√	√	آرژانتین
DB			√		برزیل
NDC/DC			√		چین
DB+DC			√		هند
DC					اندونزی
NDC	DC			√	فدراسیون روسیه
DB			√		عربستان سعودی
				√	آفریقای جنوبی

۲. نگاهی به نظام پرداخت مستمری بازنشستگی و وضعیت سالمندی در ایران

صندوق
بازنشستگی

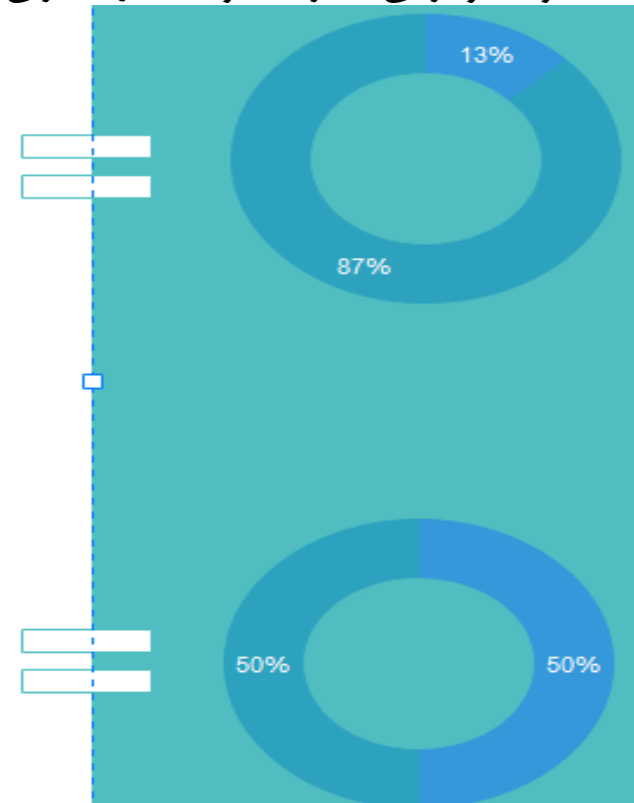
نگاهی به نظام پرداخت مستمری بازنشستگی

- قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب سال ۱۳۸۳ خدمات تأمین اجتماعی ایران را در سه حوزه بیمه‌ای، حمایتی و امدادی تعریف می‌کند. حوزه بیمه‌ای خود به دو سطح بیمه همگانی اجباری و بیمه تکمیلی اختیاری تقسیم می‌شود.
- **پرداخت مستمری در ایران بر مبنای روش مزایای معین (DB)** پایه‌گذاری شده است که برخی از آنها به صورت بدون اندوخته و برخی دیگر با اندوخته‌گذاری جزئی فعالیت می‌کنند.

میزان حقوق بازنشستگی به موجب ماده ۱ قانون اصلاح مقررات بازنشستگی مصوب ۱۳۶۸/۱۲/۱۳ ق.ا.ک و ماده ۶ قانون اصلاح پاره ای از مقررات بازنشستگی مصوب ۱۳۷۹/۱۲/۱۳ برابر است با:

مستمری = (سنوات خدمت) * (نرخ تعلق‌پذیری) * (معدل حقوق و مزایا)

نرخ تعلق‌پذیری (Accrual Rate) که در ایران به آن ضریب سنوات گفته می‌شود. این ضریب در ایران یک سی‌ام حقوق یعنی حدود ۳.۳۳ درصد است.

- دو نکته در مورد این ضریب در ایران قابل بحث است: اول اینکه مقدار آن در مقایسه با سایر کشورها بسیار زیاد است. هرچه نرخ تعلق‌پذیری بالاتر باشد میزان مستمری به درآمد دوران اشتغال نزدیکتر است.
- دومین نکته اما ثابت بودن ضریب است حال آنکه برخی کشورها برای کاهش نابرابری یک نرخ تعلق‌پذیری بالاتری را برای افراد کم درآمد یا افراد با سن بالا قائل می‌شوند (مأخذ: خندان، ۱۳۹۴).

نگاهی به وضعیت سالمندی در ایران

میانگین سن بازنشستگی: ۵۱,۸۴ سال

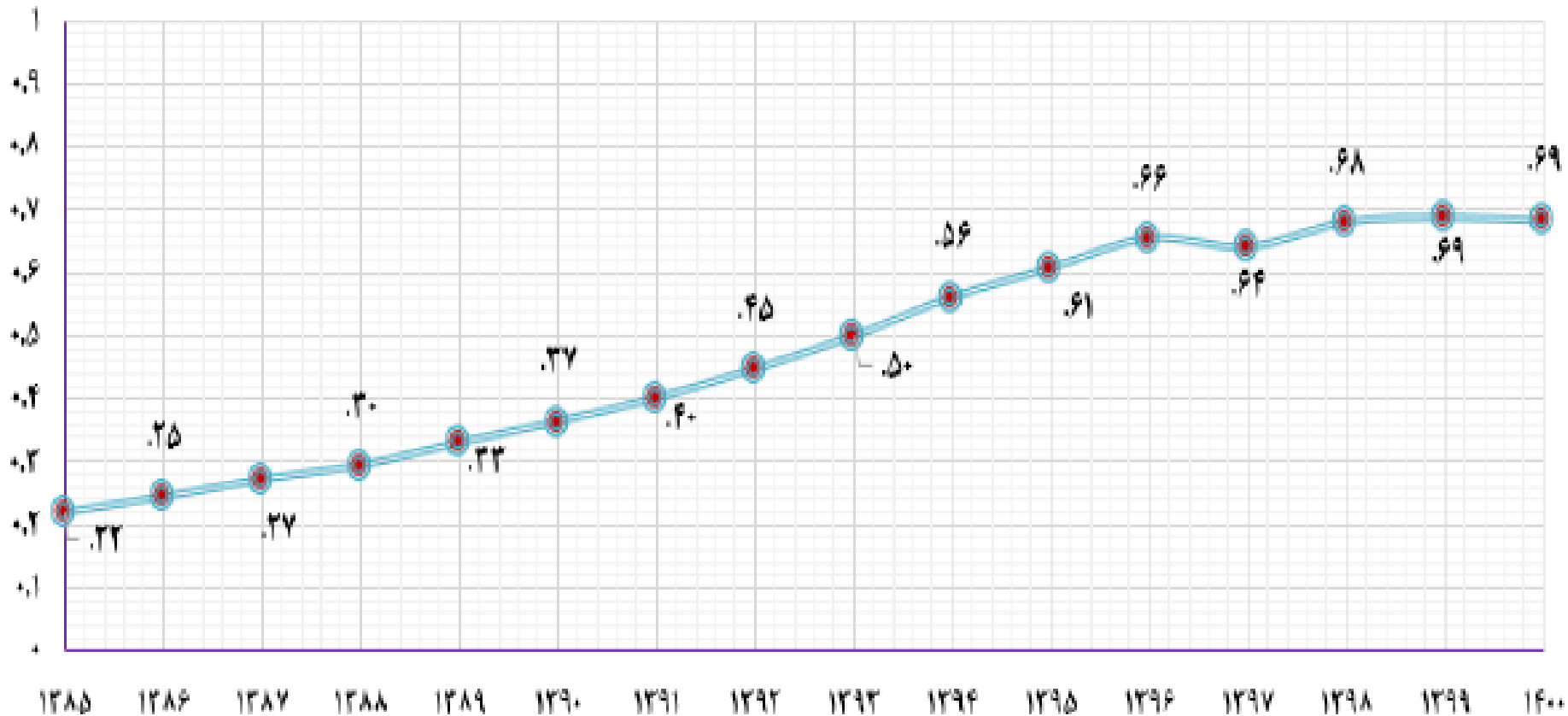
منظور از میانگین سن بازنشستگی، میانگین سن بازنشستگان در تاریخ برقراری حقوق بازنشستگی می باشد.
(حد نصاب سن بازنشستگی را قانون تعیین می نماید.)

میانگین سن فعلی: ۶۴,۳۹ سال

میانگین سن فعلی، میانگین سن بازنشستگان را در تاریخ تهیه گزارش (پایان اسفند ماه ۱۴۰۱) نشان می دهد.

نسبت جمعیت در آستانه خروج به جمعیت در آستانه ورود به بازار کار ایران

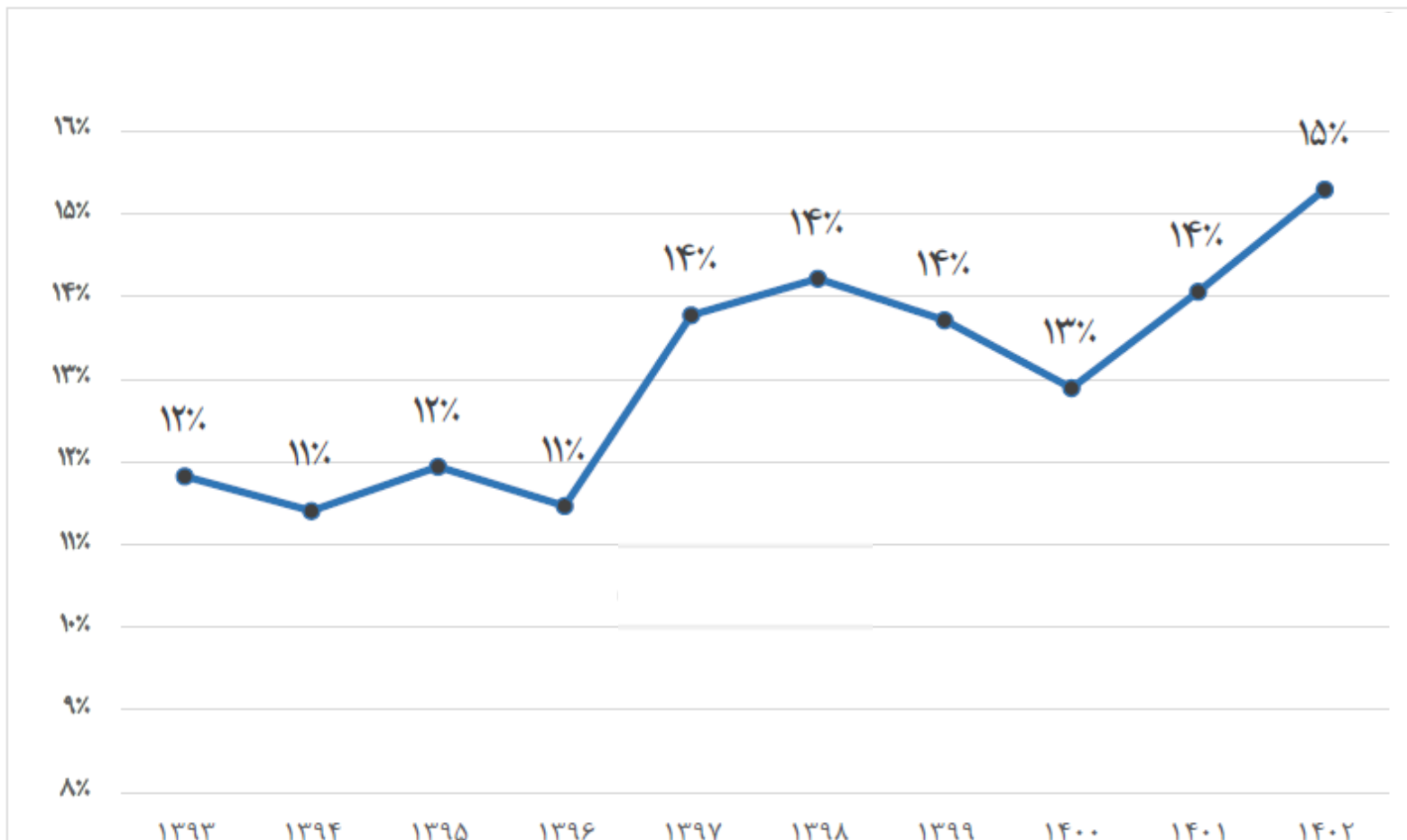
افزایش نماگر مزبور حاکی از کاهش جوانی جمعیت است. در سال ۱۴۰۰ به ازای هر ۷ نفر در آستانه خروج ده نفر در آستانه ورود به بازار کار هستند، در حالیکه در سال ۱۳۸۵ این مهم به ازای حدود هر ۲ نفر در شرف خروج ده نفر در آستانه ورود بودند. افزایش این نماگر به وضوح نشان دهنده از دست رفتن فرصت‌های جوانی جمعیت است، در مقابل پیری جمعیت و کاهش سرمایه انسانی در سال‌های آتی می‌تواند روی دیگر سکه باشد.

(مأخذ: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه. ۱۴۰۱)

۳. نگاهی به وضعیت صندوق‌های بازنشستگی در ایران

منابع اختصاص یافته بابت کمک به صندوق‌های بازنشستگی از کل منابع عمومی

(مأخذ: دفتر مطالعات بخش عمومی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۴۰۱، گزارش شماره مسلسل ۱۸۷۴۶)

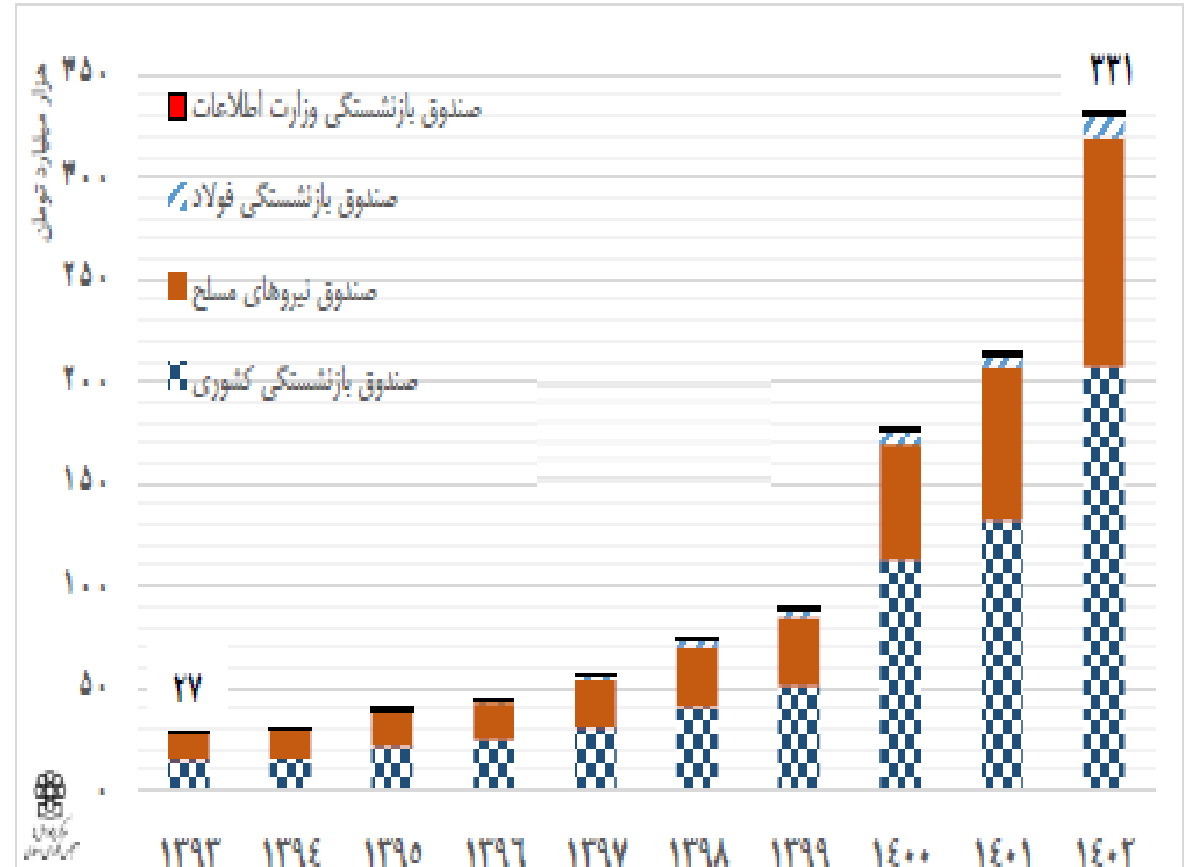
➤ همان‌طور که در نمودار مشاهده می‌شود، سالیانه درصد قابل توجهی از کل مصارف بودجه عمومی در راستای کمک به بازپرداخت تعهدات صندوق‌های بازنشستگی هزینه می‌شود. آنچه اهمیت این موضوع را بیشتر می‌کند، روند کلی رو به رشد این نسبت است.

➤ عمر وابستگی صندوق‌های بازنشستگی به بودجه عمومی در ایران به حدود پانزده سال می‌رسد (مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری، ۱۴۰۱). در طی این سال‌ها نه تنها این وابستگی کاهش نیافته، بلکه به خصوص در چند سال اخیر به میزان قابل توجهی افزایش یافته است (به دلایل همسان‌سازی حقوق بازنشستگی).

روند اعتبارات اختصاص یافته به انواع صندوق‌های بازنشستگی از بودجه عمومی کشور

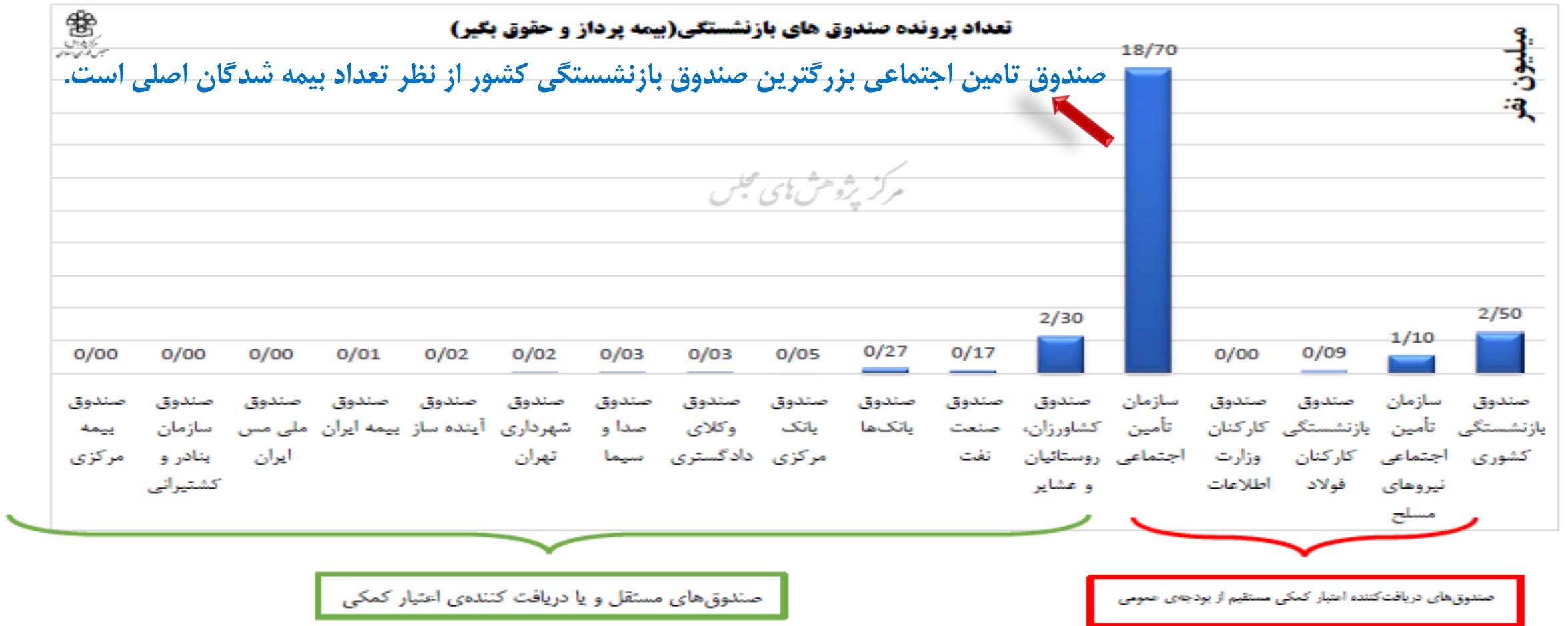
➤ توزیع نامتناسب اعتبارات بین صندوق‌های بازنشستگی باعث شده تا اختلاف قابل توجهی بین افزایش حقوق بازنشستگان سازمان تأمین اجتماعی و بازنشستگان صندوق کشوری و نیروهای مسلح به وجود بیاید که این امر موجب تبدیل یک سیاست حمایتی به یک بحران اقتصادی شده است.

➤ صندوق تأمین اجتماعی نیروهای مسلح بعد از صندوق بازنشستگی کشوری بیشترین میزان کمک‌های دولتی را از بودجه عمومی دریافت می‌کند.

(مأخذ: دفتر مطالعات بخش عمومی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۴۰۱، گزارش شماره مسلسل ۱۸۷۴۶)

تفکیک صندوق‌های بازنشستگی براساس جمعیت و وابستگی یا عدم وابستگی به بودجه عمومی

(مأخذ: دفتر مطالعات بخش عمومی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۴۰۱، گزارش شماره مسلسل ۱۸۷۴۶)

جمعیت تحت پوشش صندوق‌های بازنشستگی کشوری و لشکری ایران

تعداد کل بازنشستگان کشور حدود ۶ میلیون نفر

□ ۱۶۳۵۸۳۱ نفر صندوق بازنشستگی کشوری

□ ۷۳۰۰۵۱ نفر صندوق بازنشستگی لشگری

□ ۳۳۷۸۹۶۰ نفر مربوط به سازمان تامین اجتماعی

جمعیت تحت پوشش صندوق‌های بازنشستگی کشوری ایران

افراد کسورپرداز	حقوق بگیران			جمع براساس پرونده	جمع براساس نفر	سال
	وراث وظیفه بگیر	بازنشسته و شاغل متوفی	بازنشسته و ازکار افتاده			
۱۰۵۷۵۲۲	۳۳۵۵۷۱	۲۴۴۸۳۹	۱۱۲۷۳۰۷	۲۴۲۹۶۶۸	۲۵۲۰۴۰۰	۱۳۹۶
۱۰۳۱۷۵۵	۳۴۵۰۱۱	۲۵۳۵۱۱	۱۱۷۶۳۵۰	۲۴۶۱۶۱۶	۲۵۵۳۱۱۷	۱۳۹۷
۱۰۰۸۶۶۸	۳۵۱۸۰۱	۲۶۰۲۱۹	۱۲۱۷۲۷۲	۲۴۸۶۱۵۹	۲۵۵۷۷۴۱	۱۳۹۸
۹۸۲۲۶۹	۳۶۷۳۴۱	۲۷۳۴۳۶	۱۲۳۷۵۰۳	۲۴۹۳۲۰۸	۲۵۸۷۱۱۳	۱۳۹۹
۹۲۸۴۱۹	۳۸۳۷۰۶	۲۸۷۵۳۶	۱۲۹۸۵۶۶	۲۵۱۴۵۲۱	۲۶۱۰۶۹۱	۱۴۰۰
-	-	۲۹۴۸۸۶	۱۳۴۰۹۴۵	-	۱۶۳۵۸۳۱	۱۴۰۱

۲۹ سال

میانگین مدت پرداخت حقوق:

منظور از میانگین مدت پرداخت حقوق، میانگین مدت زمانی است که از تاریخ بازنشستگی تا زمان قطع رابطه مالی با صندوق به طول می انجامد.

(مأخذ: نشریه آماری صندوق بازنشستگی کشوری، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱)

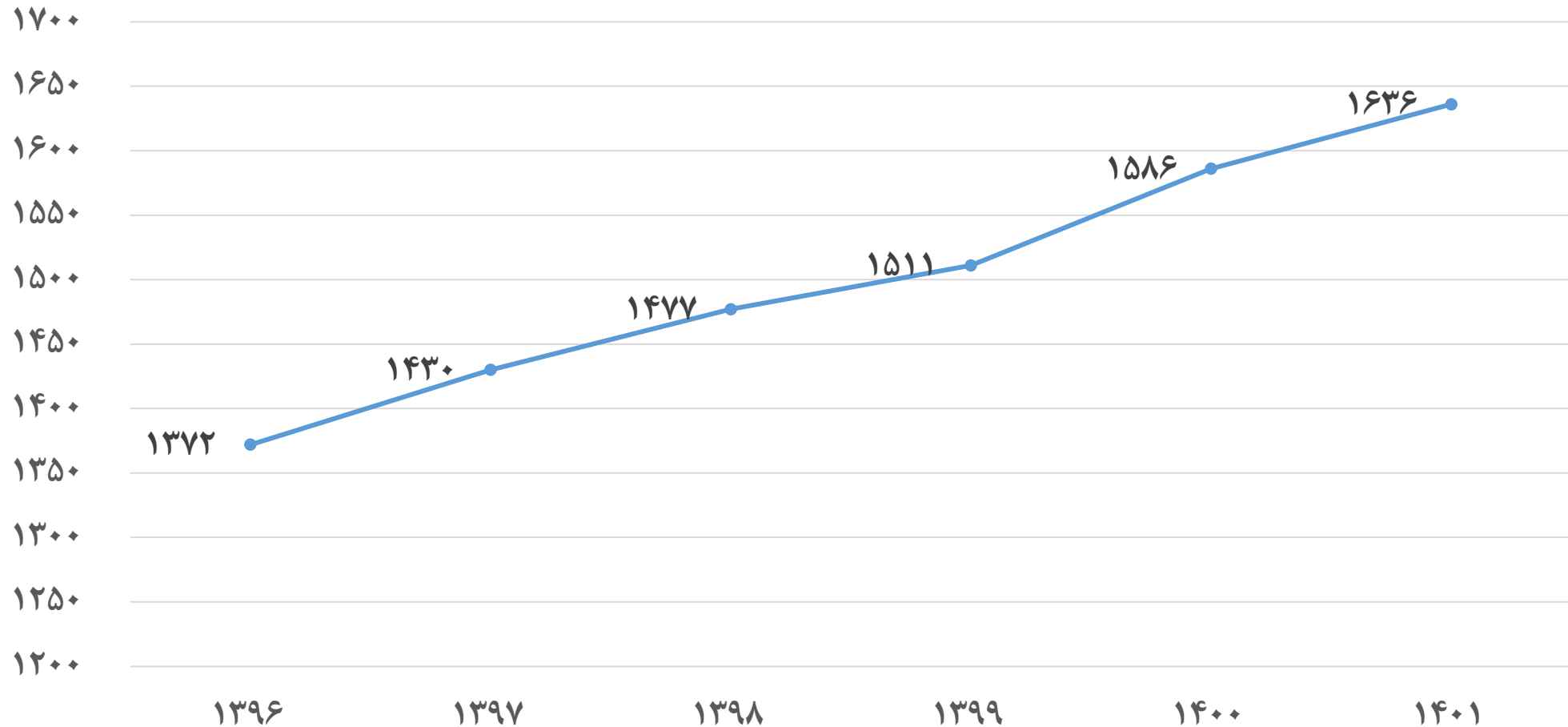
تعداد حقوق‌بگیران صندوق بازنشستگی به تفکیک ارگان

سال	جمع	آموزش و پرورش	بهداشت درمان آموزشی پزشکی	جهاد کشاورزی	راه و شهرسازی	وزارت کشور	ارتباطات و فناوری اطلاعات	علوم، تحقیقات و فناوری
۱۳۹۶	۱۳۷۲۱۴۶	۸۰۳۴۶۱	۱۸۷۴۱۳	۷۵۹۴۴	۶۶۳۵۶	۴۴۲۱۹	۳۴۶۸۰	۳۱۷۰۳
۱۳۹۷	۱۴۲۹۸۶۱	۸۴۶۲۵۷	۱۹۳۵۷۰	۷۷۶۶۱	۶۶۷۲۸	۴۵۲۵۰	۳۶۱۶۷	۳۳۰۴۰
۱۳۹۸	۱۴۷۷۴۹۱	۸۸۶۳۷۷	۱۹۹۱۳۳	۷۸۰۷۱	۶۶۳۲۴	۴۵۴۷۰	۳۶۱۶۹	۳۳۸۸۷
۱۳۹۹	۱۵۱۰۹۳۹	۹۱۲۷۹۴	۲۰۳۶۳۴	۷۸۳۸۴	۶۵۸۳۵	۴۵۷۸۹	۳۶۲۵۱	۳۴۸۱۸
۱۴۰۰	۱۵۸۶۱۰۲	۹۷۸۲۹۳	۲۰۹۳۰۳	۷۹۰۳۱	۶۵۴۶۰	۴۶۴۷۶	۳۶۵۶۰	۳۵۸۵۰
۱۴۰۱	۱۶۳۵۸۳۱	۱۰۲۱۹۳۰	۲۱۴۶۵۸	۷۸۹۷۶	۶۴۹۴۵	۴۶۶۱۶	۳۶۵۲۷	۳۶۵۹۹

سال	اقتصاد و دارایی	دادگستری	صنعت، معدن و تجارت	نهادهای ریاست جمهوری	نیرو	فرهنگ و ارشاد اسلامی	تعاون کار و رفاه اجتماعی	امور خارجه	قوه قضاییه	خویش فرما	سایر
۱۳۹۶	۲۵۶۲۶	۲۳۹۵۹	۱۸۱۹۵	۱۶۵۳۷	۱۳۲۰۳	۱۰۸۸۳	۷۱۵۰	۲۶۴۵	۲۵۷۶	۵۹۴	۷۰۰۲
۱۳۹۷	۲۶۴۴۴	۲۴۷۳۳	۱۸۳۰۵	۱۶۸۹۸	۱۳۲۲۸	۱۱۰۱۰	۷۳۱۱	۲۷۵۶	۲۷۳۰	۶۶۵	۷۱۰۸
۱۳۹۸	۲۶۶۶۹	۲۵۲۴۳	۱۸۰۵۴	۱۶۹۹۵	۱۳۱۰۶	۱۱۰۳۰	۷۴۵۲	۲۷۸۵	۲۸۴۹	۷۳۸	۷۱۳۹
۱۳۹۹	۲۷۲۷۹	۲۵۸۱۱	۱۷۷۱۹	۱۷۲۲۳	۱۲۹۴۹	۱۱۰۱۴	۷۵۷۳	۲۸۵۶	۲۹۴۲	۸۴۶	۷۲۲۲
۱۴۰۰	۲۷۹۲۱	۲۶۳۰۱	۱۷۵۴۲	۱۷۵۲۵	۱۲۷۷۸	۱۱۰۶۷	۷۷۶۶	۲۹۲۴	۳۰۲۶	۹۵۷	۷۳۲۲
۱۴۰۱	۲۸۰۱۳	۲۶۶۴۷	۱۷۳۰۲	۱۷۶۰۵	۱۲۶۰۹	۱۱۱۰۵	۷۸۶۸	۲۹۵۹	۳۰۹۶	۱۰۴۸	۱۳۱۸

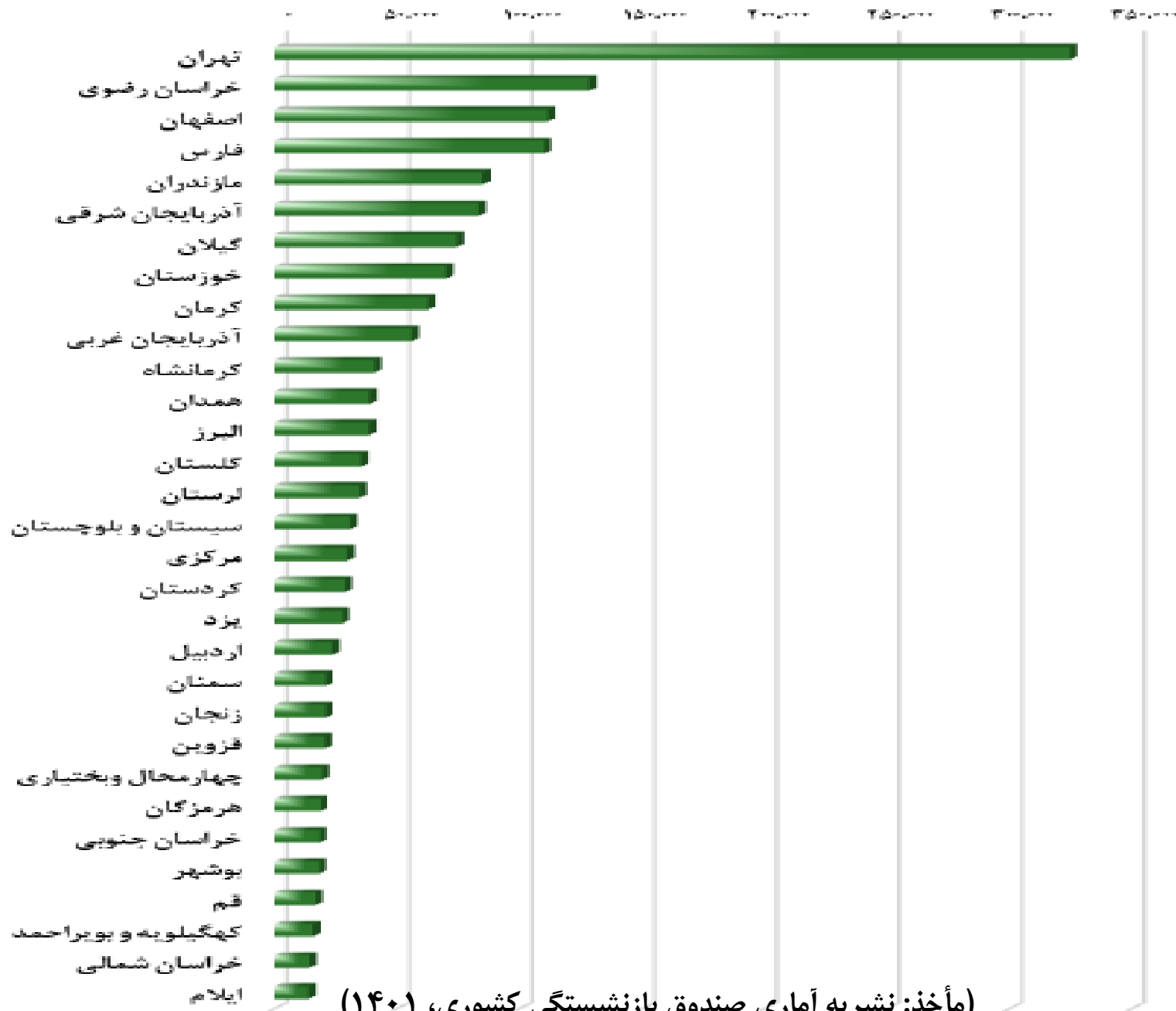
(مأخذ: نشریه آماری صندوق بازنشستگی کشوری، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱)

مجموع تعداد حقوق‌بگیران صندوق بازنشستگی کشوری به تفکیک سال (واحد: هزار نفر)

(مأخذ: نشریه آماری صندوق بازنشستگی کشوری، ۱۴۰۱)

توزیع استانی حقوق بگیران صندوق بازنشستگی کشوری تا پایان اسفند ۱۴۰۱

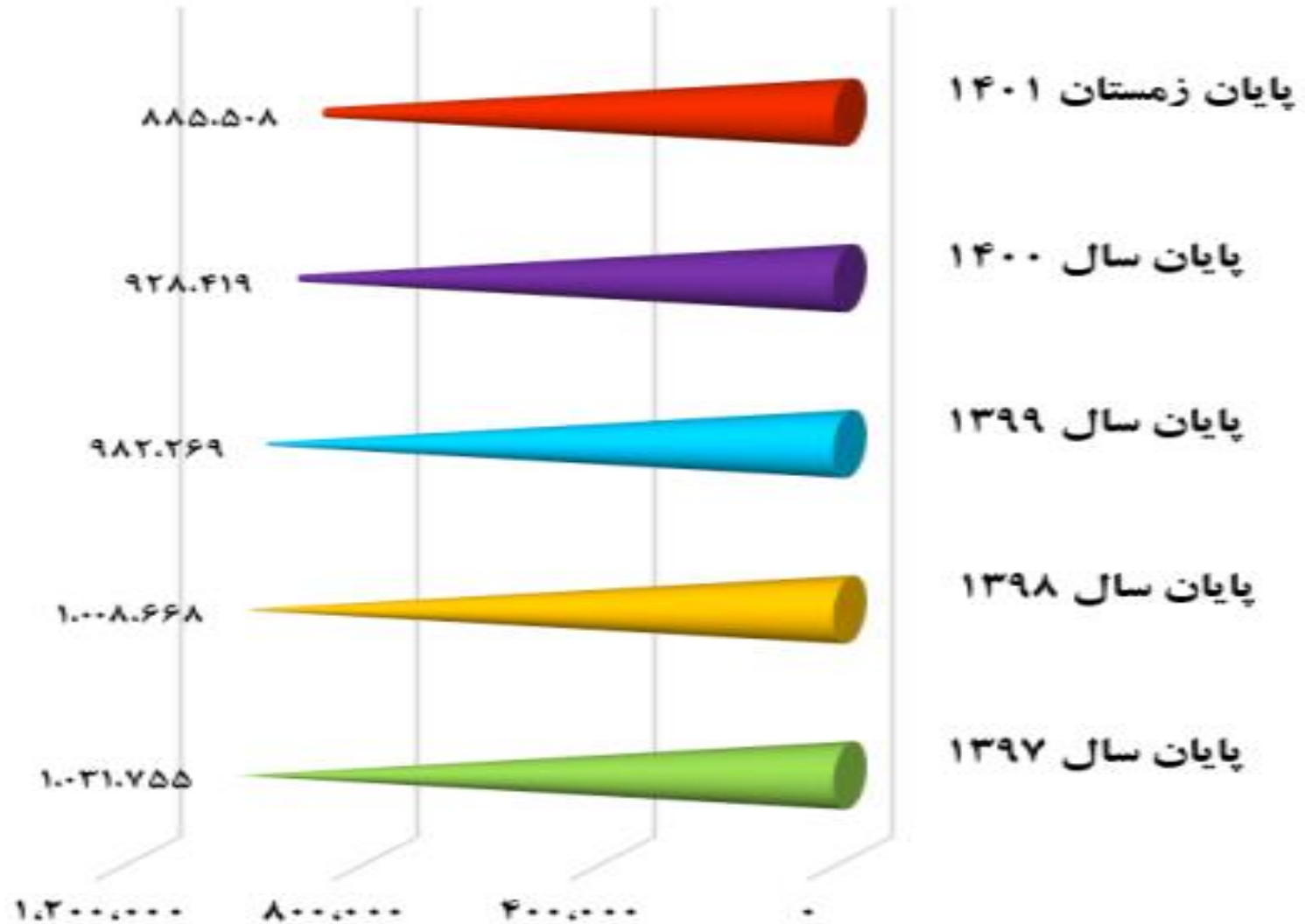
(مأخذ: نشریه آماری صندوق بازنشستگی کشوری، ۱۴۰۱)

توزیع دستگاهی حقوق‌بگیران صندوق بازنشستگی کشوری به تفکیک جنسیت تا پایان اسفند ۱۴۰۱

شرح	زن	مرد	زن و مرد	درصد از کل
وزارت آموزش و پرورش	۴۴۶.۰۶۱	۵۷۵.۸۶۹	۱.۰۲۱.۹۳۰	٪۶۲/۴۷
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۸۱.۱۹۰	۱۳۳.۴۶۸	۲۱۴.۶۵۸	٪۱۳/۱۲
وزارت جهاد کشاورزی	۲.۷۹۲	۷۶.۱۸۴	۷۸.۹۷۶	٪۴/۸۳
وزارت راه و شهرسازی	۱.۸۷۲	۶۳.۰۷۳	۶۴.۹۴۵	٪۳/۹۷
وزارت کشور	۲.۲۳۲	۴۴.۳۸۴	۴۶.۶۱۶	٪۲/۸۵
وزارت علوم تحقیقات و فناوری	۶.۳۶۴	۳۰.۲۳۵	۳۶.۵۹۹	٪۲/۲۴
وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	۲.۴۵۵	۳۴.۰۷۲	۳۶.۵۲۷	٪۲/۲۳
وزارت امور اقتصادی و دارایی	۲.۵۴۶	۲۵.۴۶۷	۲۸.۰۱۳	٪۱/۷۱
وزارت دادگستری	۲.۵۰۳	۲۴.۱۴۴	۲۶.۶۴۷	٪۱/۶۳
نهاد ریاست جمهوری	۲.۳۹۹	۱۵.۲۰۶	۱۷.۶۰۵	٪۱/۰۸
وزارت صنعت، معدن و تجارت	۱.۴۰۴	۱۵.۸۹۸	۱۷.۳۰۲	٪۱/۰۶
وزارت نیرو	۸۷۰	۱۱.۷۳۹	۱۲.۶۰۹	٪۰/۱۷۷
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۱.۵۷۲	۹.۵۳۳	۱۱.۱۰۵	٪۰/۱۶۸
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۸۶۴	۷.۰۰۴	۷.۸۶۸	٪۰/۱۴۸
سازمان‌های منحل	۱۰۶	۴.۲۷۹	۴.۳۸۵	٪۰/۱۲۷
قوه قضائیه	۲۴۳	۲.۸۵۳	۳.۰۹۶	٪۰/۱۱۹
وزارت امور خارجه	۲۰۹	۲.۷۵۰	۲.۹۵۹	٪۰/۱۱۸
مجلس شورای اسلامی	۶۵	۱.۵۶۰	۱.۶۲۵	٪۰/۱۱۰
سایر	۱۰۴	۱.۲۱۴	۱.۳۱۸	٪۰/۱۰۸
خویش فرما	۴۸	۱.۰۰۰	۱.۰۴۸	٪۰/۱۰۶
جمع	۵۵۵.۸۹۹	۱.۰۷۹.۹۳۳	۱.۶۳۵.۸۳۱	٪۱۰۰

(مأخذ: نشریه آماری صندوق بازنشستگی کشوری، ۱۴۰۱)

تعداد شاغلین کسورپرداز صندوق بازنشستگی کشوری

۱۱۲,۷۶۴,۷۹۱ ریال

میانگین حقوق مشمول کسر کسور

(مأخذ: نشریه آماری صندوق بازنشستگی کشوری، ۱۴۰۱)

شاغلین کسورپرداز صندوق بازنشستگی کشوری

میانگین سن شاغلین کسورپرداز: ۴۲ سال

میانگین سابقه شاغلین کسورپرداز: ۱۶ سال

توزیع دستگاهی شاغلین کسورپرداز صندوق بازنشستگی کشوری به تفکیک جنسیت تا پایان اسفند ۱۴۰۱

شرح	زن	مرد	زن و مرد	درصد از کل
وزارت آموزش و پرورش	۳۷۷.۱۷۹	۳۰۰.۵۱۷	۶۷۷.۶۹۶	۷۶/۱۵۳
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۴۱.۱۱۶	۳۳.۶۸۳	۷۳.۷۹۹	۷/۸۳۳
وزارت جهاد کشاورزی	۱.۵۳۴	۶.۳۰۴	۷.۸۳۸	۰/۱۸۹
وزارت راه و شهرسازی	۳۸۷	۶.۶۹۲	۷.۰۷۹	۰/۱۸۰
وزارت کشور	۱.۵۷۶	۸.۲۰۳	۹.۷۷۹	۱/۱۱۰
وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	۲۱۸	۱.۷۴۶	۱.۹۶۴	۰/۲۲۲
وزارت علوم تحقیقات و فناوری	۶.۹۸۶	۲۳.۰۲۱	۳۰.۰۰۷	۳/۳۳۹
وزارت امور اقتصادی و دارایی	۱.۷۷۵	۱۱.۰۳۳	۱۲.۸۰۸	۱/۴۵
وزارت دادگستری	۶.۶۷۵	۲۷.۵۶۷	۳۴.۲۴۲	۳/۱۸۷
وزارت صنعت، معدن و تجارت	۱۷۳	۷۶۸	۹۴۱	۰/۱۱۱
نهاد ریاست جمهوری	۱.۲۰۷	۳.۰۷۲	۴.۲۷۹	۰/۴۸
وزارت نیرو	۹	۹۵	۱۰۴	۰/۱۰۶
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۶۰۲	۱.۴۸۸	۲.۰۹۰	۰/۲۲۴
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۸۹۵	۳.۹۴۴	۴.۸۳۹	۰/۱۵۵
قوه قضائیه	۱.۲۸۹	۱۲.۹۸۹	۱۴.۲۷۸	۱/۶۱
وزارت امور خارجه	۲۴۹	۱.۸۱۲	۲.۰۶۱	۰/۲۲۳
مجلس شورای اسلامی	۲۴۹	۱.۲۷۰	۱.۵۱۹	۰/۱۱۷
سایر	۳۱	۱۵۴	۱۸۵	۰/۱۰۳
جمع	۳۴۲.۱۵۰	۳۴۲.۳۵۸	۸۸۵.۵۰۸	۱۰۰

(مأخذ: نشریه آماری صندوق بازنشستگی کشوری، ۱۴۰۱)

اقلام منابع بابت پرداخت حقوق بازنشستگان کشوری (اعتبار به هزار میلیارد تومان)

شرح	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
کمک دولت به صندوق بازنشستگی کشوری	۱۵	۱۷	۲۰	۲۴	۳۰	۳۷	۴۷	۸۰	۱۲۹	۱۴۶
منابع داخلی صندوق کشوری برای پرداخت حقوق	۱.۱	۲.۲	۱.۵	۱.۹	۱.۸	۲.۷	۷.۶	۱۳.۲	۱۵	۱۹
درصد کمک دولت بابت پرداخت حقوق بازنشستگان کشوری	۹۳.۲	۸۸.۵	۹۳	۹۲.۷	۹۴.۳	۹۳	۸۶	۸۶	۸۹	۸۸.۵

اقلام منابع بابت پرداخت حقوق بازنشستگان لشکری (اعتبار به هزار میلیارد تومان)

شرح	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
کمک دولت به سازمان تامین اجتماعی نیروهای مسلح	۱۱	۱۱.۳	۱۳.۲	۱۵.۷	۱۹.۲	۲۳	۲۹	۴۷.۹	۶۶.۷	۷۲
منابع داخلی صندوق لشکری برای پرداخت حقوق	۰.۰۲	۰.۵۹	۰.۸۳	۰.۷۳	۰.۶۵	۰.۸۲	۲.۶۲	۲.۹۸	۱۱.۳۰	۱۵
درصد کمک دولت بابت پرداخت حقوق بازنشستگان لشکری	۱۰۰	۹۵	۹۴	۹۶	۹۷	۹۷	۹۲	۹۴	۸۶	۸۳

(مأخذ: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه، ۱۴۰۰)

عنوان	۱۴۰۰	۱۴۰۱
۳ درصد حق بیمه سهم دولت	۲۶۵۲۸۸۴۵۸	۳۹۷۹۳۲۶۸۶
معافیت کارگاه‌های تولیدی دارای تا ۵ نفر کارگر	۷۲۵۴۹۵۳۸	۱۰۸۸۲۴۳۰۷
۲ درصد حرف و مشاغل آزاد	۹۸۰۰۰۰۰	۱۴۷۰۰۰۰۰
سهم دولت بابت بافندگانی قالی و قالیچه	۱۸۴۳۸۲۱۱	۲۷۶۵۷۳۱۷
پنجاه درصد حق بیمه بازنشستگی ماده ۱۰ نوسازی صنایع	۱۲۲۴۱	۱۸۳۶۲
مستمری سنوات ارفاقی ماده ۱۰ قانون نوسازی صنایع	۱۱۲۵۶	۱۶۸۸۴
حق بیمه ایام اسارت آزادگان و محکومین سیاسی	۸۶۴۹۳	۱۲۹۷۴۰
قوانین جانبازان	۱۱۵۰۱۸۰	۱۷۲۵۲۷۰
۲ درصد حق بیمه درمان پایه بازنشستگی ایثارگر	۳۳۳۸۷۹	۵۰۰۸۱۹
سهم دولت بابت ۲۳ درصد حق بیمه دوران سربازی	۶۹۳۲۶۰۹۷	۱۰۳۹۸۹۱۴۶
سهم دولت بابت حق بیمه رانندگان، خادمین، باربران	۲۰۹۴۴۲۱۳	۳۱۴۱۶۳۲۰
احتساب ایام بیکاری به عنوان سابقه اشتغال در مشاغل سخت و زیان‌آور	۶۵۹۴	۹۸۹۱
حق بیمه کارگزاران مراکز مخابرات روستایی	۱۳۴۲۸۱۷۷	۲۰۱۴۲۲۶۶
تعهد دولت بابت بیمه گروه‌های هدف از محل قانون هدفمندی یارانه‌ها	۳۸۶۵۱۳۱۳	۵۷۹۷۶۹۷۰
بازنشستگی پیش از موعد کارکنان بنیاد شهید و کمیته امداد	۶۲۱۴۰۰	۹۳۲۱۰۰
برخورداری فرزندان شهدا از کلیه امتیازات مقرر جهت جانبازان ۵۰ درصد و بالاتر	۱۵۹۳	۲۳۹۰
اجرای ماده ۵۱ قانون خدمات‌رسانی به ایثارگران	۸۲۶۳۳۲۲	۱۲۳۹۴۹۸۳
افزایش مدت مرخصی ایام بارداری	۵۱۰۰۶۸۴	۷۶۵۱۰۲۶
سایر مطالبات بیمه‌ای	۱۳۹۱۲۷۸۲	۲۰۸۶۹۱۷۳
جمع	۵۳۷۹۲۶۴۳۱	۸۰۶۸۸۹۶۵۰

نگاهی به انواع هزینه‌کرد و بار مالی انواع احکام قانونی بر سازمان تأمین اجتماعی در سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ (میلیون ریال)

شایان ذکر است در جدول فوق، بار مالی ناشی از اجرای طرح متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان در نظر گرفته نشده است. سازمان تأمین اجتماعی در بودجه سال ۱۴۰۱ خود بیشتر از ۷۰ هزار میلیارد تومان به عنوان تعهد دولت در رابطه با متناسب‌سازی حقوق مستمری‌بگیران در نظر گرفته است که خارج از سقف موارد ذکر شده در جدول است. انباشت این بدهی‌ها موجب قطع بیمه برخی از بیمه شدگان نیز شده است.

ترکیب منابع صندوق بازنشستگی کشوری (میلیارد تومان)

سال	کسورات دریافتی	کمک دولت	حق بیمه انتقالی	سود حاصل از سرمایه گذاری	سایر
۱۳۹۵	۶۸۸۷	۱۵۷۷۲	۳۵۳۵	۲۳۳۷	۴۹
۱۳۹۶	۷۳۲۷	۲۰۴۶۸	۴۲۳۷	۱۷۴۸	۵۲
۱۳۹۷	۸۳۷۹	۲۷۰۵۷	۴۳۳۱	۳۲۴۷	۳۹
۱۳۹۸	۱۰۲۴۴	۳۷۸۶۹	۶۱۶۲	۴۳۶۵	۸۸۰
۱۳۹۹	۱۵۵۶۷	۵۸۱۴۲	۷۳۹۴	۱۰۳۴۹	۱۲۳۰

ترکیب مصارف صندوق بازنشستگی کشوری (میلیارد تومان)

سال	حقوق (مستمری) و سایر مزایای بازنشستگی	حق بیمه انتقالی به سایر طرحها	هزینه پرسنلی و اداری	سرمایه گذاری
۱۳۹۵	۲۵۹۲۵	۳۲۶	۶۳	۲۲۶۶
۱۳۹۶	۳۲۲۳۹	۲۵۳	۷۵	۱۲۶۵
۱۳۹۷	۳۹۷۶۹	۴۹۹	۱۱۳	۲۶۷۲
۱۳۹۸	۵۴۲۷۴	۵۴۹	۱۳۸	۴۵۶۰
۱۳۹۹	۸۸۲۶۷	۱۸۸۷	۱۹۰	۲۳۳۹

(مأخذ: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه، ۱۴۰۱)

سهام صندوق‌های بازنشستگی از امور رفاهی

سال	مجموع اعتبارات امور رفاهی	مجموع اعتبارات چهار صندوق وابسته به بودجه عمومی	سهام کمک به صندوق‌های بازنشستگی از اعتبارات امور رفاهی (درصد)
۱۳۹۵	۶۲۶۴۹	۴۰۰۱۱	۶۳.۹
۱۳۹۶	۷۴۴۷۶	۴۵۶۴۱	۶۱.۳
۱۳۹۷	۹۰۵۰۱	۶۱۰۳۲	۶۷.۴
۱۳۹۸	۱۱۳۸۰۲	۷۳۹۲۶	۶۵
۱۳۹۹	۱۳۷۳۶۵	۱۰۸۲۴۲	۷۸.۸
۱۴۰۰	۲۲۳.۸۲۴	۱۷۷۰۲۲	۷۹.۱
۱۴۰۱	۳۴۲۳۰۴	۲۰۳۲۰۰	۵۹.۴

(مأخذ: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه، ۱۴۰۱)

بیش از ۶۰ درصد بودجه امور رفاهی، اعتبارات تخصیص داده شده به صندوق‌های بازنشستگی است. هرچند حفظ سطح رفاه بازنشستگان در شمول وظایف دولت‌ها قرار می‌گیرد، اما تأمین اعتبارات آن از بودجه عمومی باید بخش کوچکی از هزینه‌های رفاهی دولت را تشکیل دهد. درحالی‌که بیش از نیمی از بودجه امور رفاهی کشور صرف جمعیت حدود ۱۰ میلیون نفری (خوش‌بینانه‌ترین حالت) می‌شود و سهم سایر جمعیت، تنها ۴۰ درصد اعتبارات امور رفاهی است.

انواع هزینه کرد صندوق‌های بازنشستگی در خدمات رفاهی و حمایتی سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۶

سال	تعداد کمک هزینه افراد در تورها	تعداد وام	تعداد افراد تحت پوشش جبران هزینه خسارت درمان	تعداد افراد تحت پوشش بیمه عمر و حوادث	تعداد غرامت‌های پرداختی بیمه عمر و حوادث
۱۳۹۶	۱۰۶۵۰۲	۲۷۹۷۳۶	۱۹۸۲۸۳۳	۱۰۲۱۵۳۲	۶۵۱۱
۱۳۹۷	۱۵۸۵۶۸	۳۲۳۱۱۱	۱۹۸۶۲۵۰	۱۰۱۹۹۴۸	۵۶۵۲
۱۳۹۸	۱۴۱۱۰۶	۲۴۳۷۶۷	۲۰۴۴۳۲۸	۱۰۲۹۵۵۴	۳۸۸۱
۱۳۹۹	۰	۳۴۶۸۹۸	۲۰۵۸۸۴۳۲	۱۰۳۳۰۴۱	۵۵۱۵
۱۴۰۰	۰	۲۵۶۹۵۶	۲۱۲۹۴۴۶	۹۹۸۲۱۴	۸۵۰۹

(مأخذ: نشریه آماری صندوق بازنشستگی کشوری، ۱۴۰۰)

انواع هزینه کرد صندوق‌های بازنشستگی در خدمات رفاهی و حمایتی در سال ۱۴۰۱

نوع خدمت	شرح خدمت	مشمولین خدمت	تعداد خدمت ارائه شده
تسهیلات بیمه‌ای (تعداد استفاده‌کنندگان)	جبران هزینه خسارت درمان	بازنشستگان و وظیفه‌بگیران	۱۳۶۸۴۴۵
	وام ضروری	بازنشستگان و وظیفه‌بگیران	۳۵۲۶۳۹
تسهیلات مالی (تعداد تسهیلات)	وام ازدواج فرزندان	فرزندان بازنشستگان	۲۶۳۹۵
	وام اربعین	بازنشستگان	۲۸۲۶
	وام حمایت از پایان‌نامه‌های دانشجویی (حمپاد)	بازنشستگان و وظیفه‌بگیران و فرزندان ایشان	۱۷۲۱
	خرید اعتباری - تخفیفی از فروشگاه‌های افق کوروش (تعداد تراکنش)	بازنشستگان و وظیفه‌بگیران	۷۷۴۱۸۲
بسته‌های تخفیفی - تقسیطی	تسهیلات اعتباری خرید کالای ایرانی استیل البرز (تعداد تراکنش)	بازنشستگان و وظیفه‌بگیران	۲۱۶۵
	خدمات ویژه امداد خودروی ایران	بازنشستگان و وظیفه‌بگیران	۱۹۴
	کمک هزینه سفر	بازنشستگان و وظیفه‌بگیران	۵۳۶۶
	خدمات تخفیفی - تقسیطی بیمه ملت (بیمه‌های بدنه، آتش‌سوزی، شخص ثالث، حوادث و عمر انفرادی)	بازنشستگان و وظیفه‌بگیران	۲۷۳۷۷۳

(مأخذ: نشریه آماری صندوق بازنشستگی کشوری، ۱۴۰۱)

$$\text{نرخ نفوذ خدمات} = \frac{\text{تعداد خدمت گیرندگان}}{\text{کل جمعیت کشور}} \times ۱۰۰ = ۴\%$$

کل جمعیت کشور

صندوق بازنشستگی کشوری در ستاد و ۳۱ مدیریت در مراکز استان‌ها به ۴ درصد کل افراد کشور ارائه خدمت می‌نماید.

(خدمت گیرندگان صندوق: بازنشسته + از کار افتاده + وراثت وظیفه‌بگیر + افراد تحت تکفل مشمول بیمه تکمیلی + شاغلین کسورپرداز)

انتقال و استرداد در سال ۱۴۰۱

مبلغ (میلیارد ریال)	تعداد	شرح
۱۴۰۲	۱۰۸۱۳	انتقال حق بیمه (کسور) از سایر صندوق‌ها به صندوق بازنشستگی کشوری
۲۴	۸۲۷	انتقال حق بیمه (کسور) از صندوق بازنشستگی کشوری به سایر صندوق‌ها
۱۴۳	۱۶۴۴	استرداد کسور
۱۵۶۹	۱۳۲۸۴	جمع کل

(مأخذ: نشریه آماری صندوق بازنشستگی کشوری، ۱۴۰۱)

➤ انتقال کسور به سایر صندوق‌ها

چنانچه رابطه استخدامی مستخدم مشترک صندوق بازنشستگی کشوری با دستگاه مطبوعش به لحاظ استعفا، اخراج، بازخریدی و یا انتقال دائم به دستگاه‌هایی که مشمول صندوق بازنشستگی دیگری می‌باشند قطع گردد و حسب ضوابط مشترک صندوق دیگری گردد، کسور بازنشستگی آنان با پذیرش صندوق جدید قابل انتقال به صندوق مربوطه می‌باشد.

➤ استرداد کسور

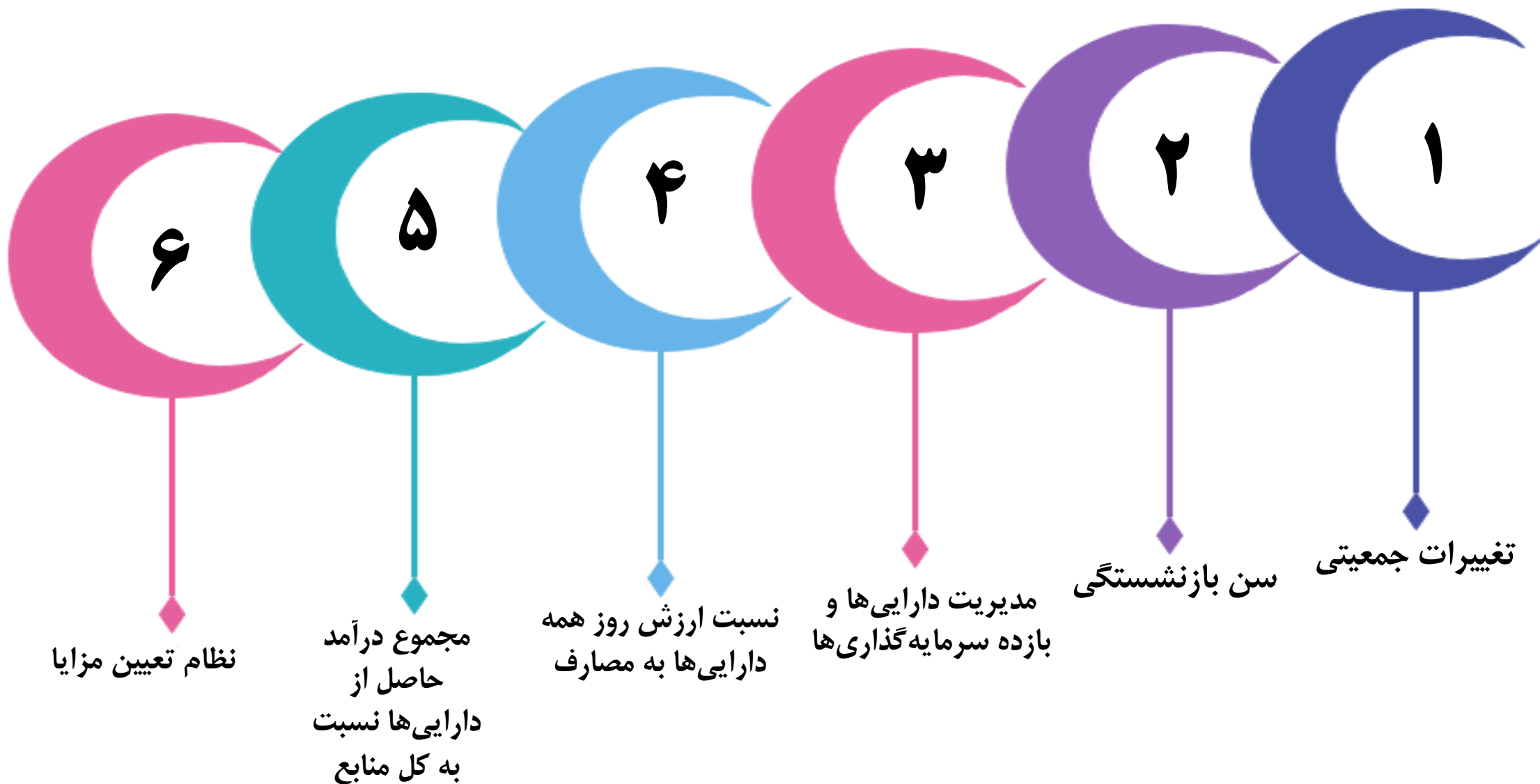
مستخدمین مشترک صندوق بازنشستگی کشوری در صورت قطع رابطه استخدامی (استعفا، اخراج، بازخریدی و ...) خارج شدن از شمول مقررات استخدام کشوری میتوانند کسور بازنشستگی سهم خود را به استناد مجوزهای قانونی دریافت نمایند.

۴. علل بحران صندوق‌های بازنشستگی در ایران

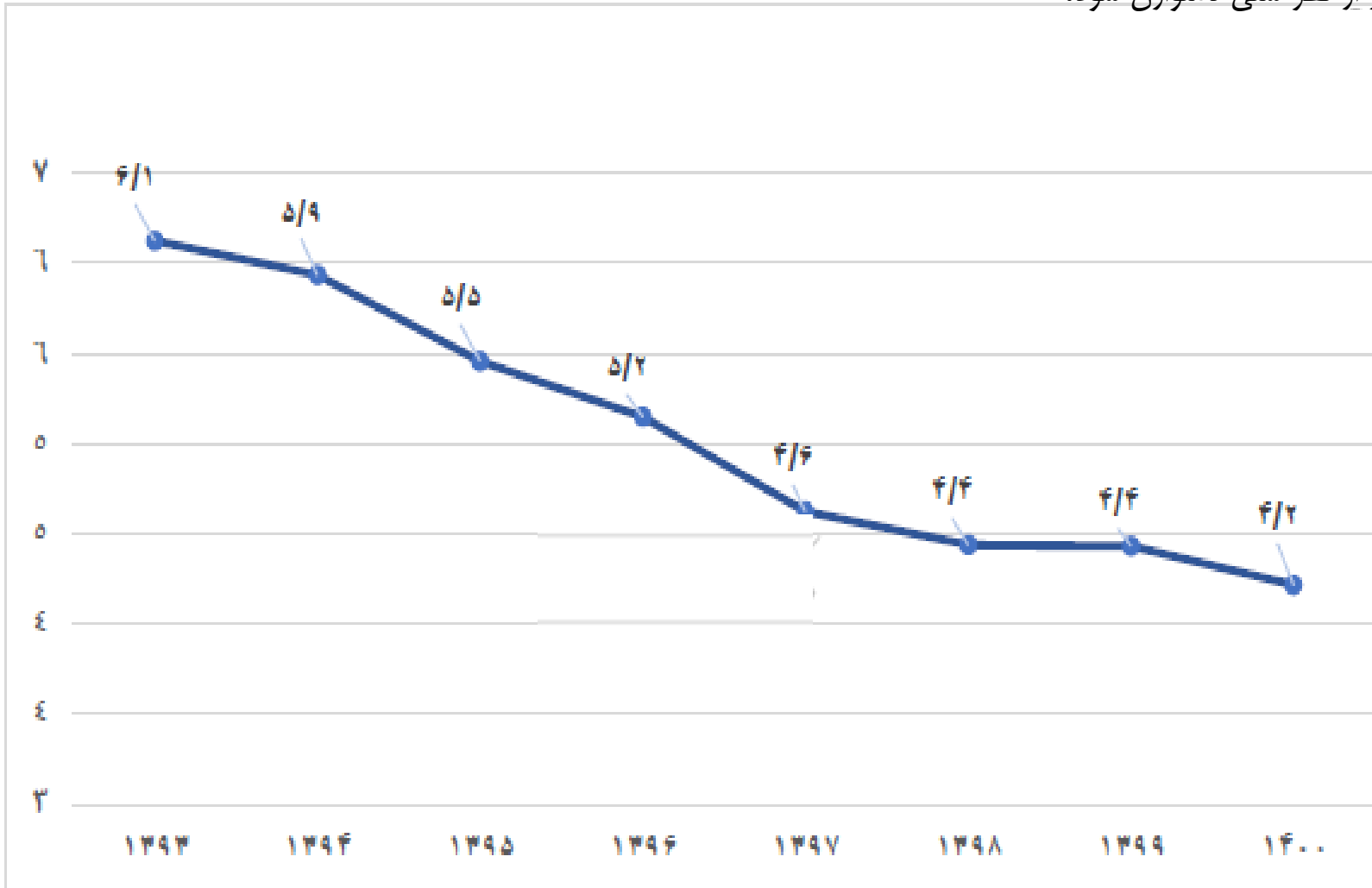
صندوق
بازنشستگی

علل بحران صندوق‌های بازنشستگی کشوری

علل بحران صندوق‌ها: ۱- تغییرات جمعیتی

رشد نامتوازن جمعیت یکی از عواملی است که در وقوع این وضعیت نقش مهمی داشته است. بالا بودن نرخ رشد جمعیت در یک دوره (دهه ۱۳۶۰) و کاهش این نرخ در دوره‌های بعدی باعث شده که به تدریج ترکیب جمعیتی کشور از نظر سنی نامتوازن شود.

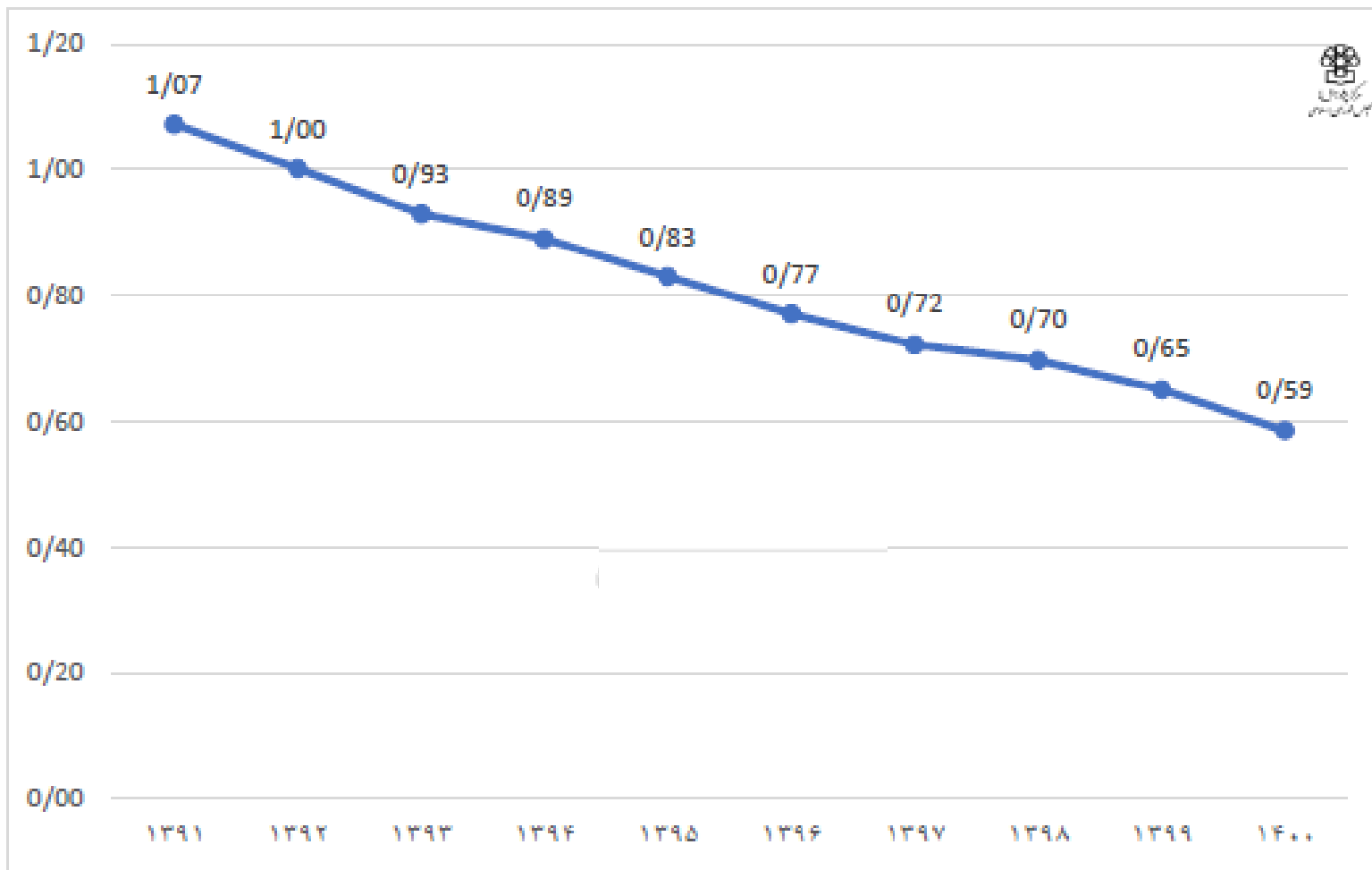
روند تغییرات شاخص نسبت پشتیبانی برای سازمان تأمین اجتماعی

عوامل پارامتریک:

تمامی صندوق‌های بازنشستگی کشور از برنامه پرداخت‌های جاری (PAYG) تبعیت می‌کنند. در این صندوق‌ها کارکنان شاغل مشترک صندوق در حال پرداخت حق بیمه هستند و بازنشستگان صندوق از محل درآمد حاصل از این حق بیمه‌ها مستمری دریافت می‌کنند. در این حالت قسمت عمده درآمد صندوق از حق بیمه‌های دریافتی است. از اینرو نسبت افرادی که حق بیمه می‌پردازند به افرادی که مستمری دریافت می‌کنند برای این صندوق‌ها حیاتی است. این نسبت را **نسبت پشتیبانی** می‌نامند. برای حفظ تعادل منابع و مصارف این صندوق‌ها نسبت پشتیبانی باید بالاتر از ۲ حفظ شود.

در حال حاضر نسبت پشتیبانی کلیه صندوق‌های بازنشستگی کشور به غیر از سازمان تأمین اجتماعی کمتر از ۱ است.

علل بحران صندوق‌ها: ۱- تغییرات جمعیتی

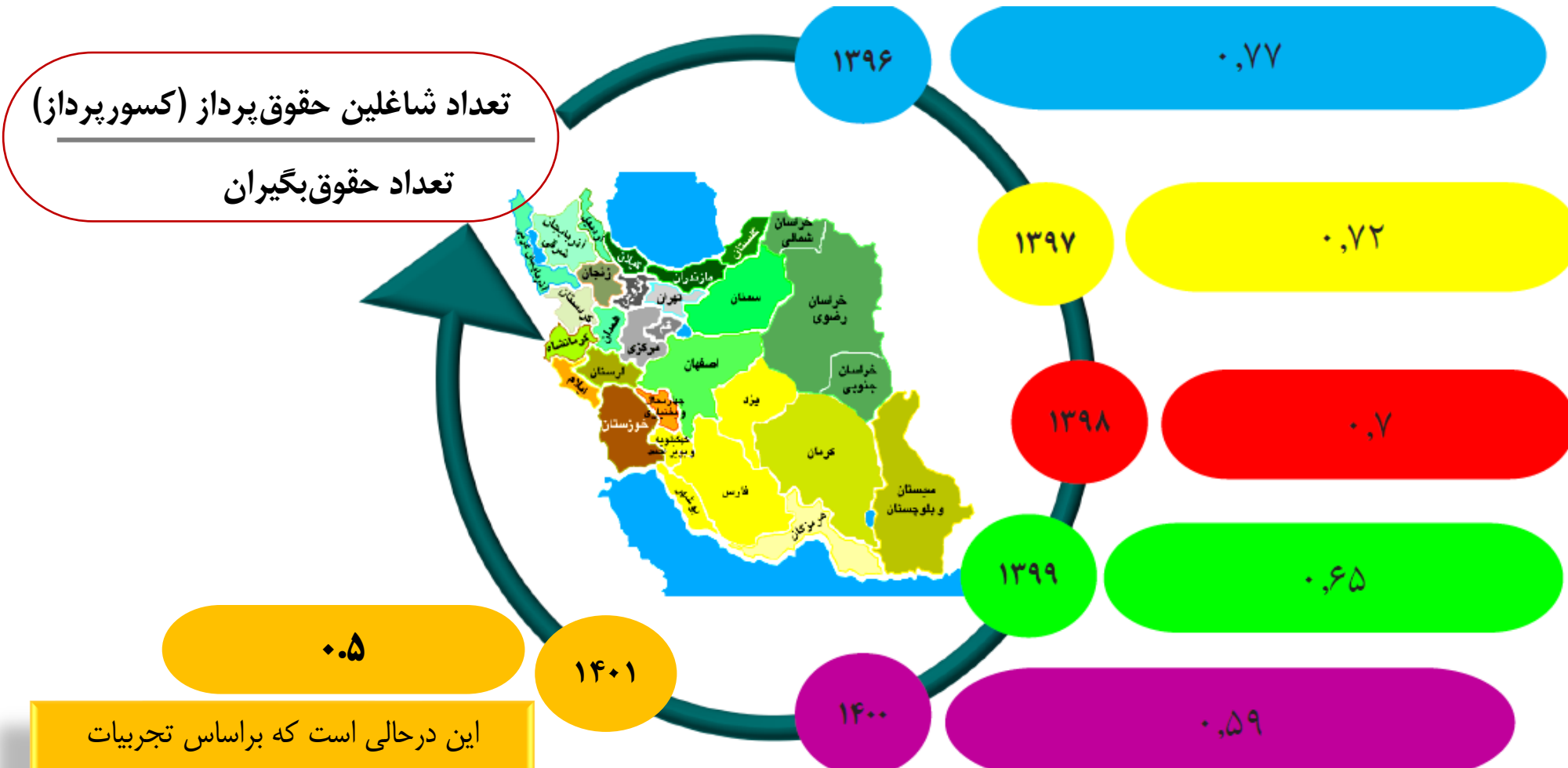

روند نسبت پشتیبانی صندوق بازنشستگی کشوری

آمارهای منتشر شده نشان می‌دهند که از این نظر، صندوق‌های بازنشستگی وضعیت مناسبی ندارند و درآمدهای حاصل از دریافت حق بیمه در اکثر آنها کفاف پرداخت مستمری‌ها را نمی‌دهد.

علل بحران صندوق‌ها: ۱- تغییرات جمعیتی

تغییرات پوشش حمایتی (نسبت پشتیبانی) صندوق بازنشستگی

این درحالی است که براساس تجربیات بین‌المللی یک صندوق بازنشستگی پایدار دارای نسبت پشتیبانی حداقل ۳ و در سطح مطلوب ۶ تا ۷ می‌باشد.

(مأخذ: نشریه آماری صندوق بازنشستگی کشور، ۱۴۰۱)

مقایسه شاخص نسبت پشتیبانی در چهار صندوق اصلی

این رقم هر قدر به صفر نزدیکتر باشد، هشدار برای بروز یک بحران عدم تعادل در صندوق بازنشستگی است. شاخص نسبت پشتیبانی صندوق‌های مختلف بازنشستگی نشان میدهد که شرایط پایداری صندوق به هیچ عنوان مساعد نبوده و صندوق نیازمند اجرای برخی از اصلاحات است.

سال	صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر	سازمان تامین اجتماعی	صندوق بازنشستگی کشوری	صندوق کارکنان فولاد
۱۳۸۶	۵۳۱	۶۶	۱.۹۱	۰.۲۹
۱۳۸۷	۴۰۲	۶.۸	۱.۷۳	۰.۲۷
۱۳۸۸	۱۷۵	۶.۸	۱.۴۹	۰.۲۶
۱۳۸۹	۹۱	۶.۸	۱.۰۸	۰.۲۵
۱۳۹۰	۷۰	۶.۸	۰.۹۵	۰.۲۱
۱۳۹۱	۵۴	۶.۷	۰.۹۹	۰.۲
۱۳۹۲	۴۶	۶.۵	۱.۰۳	۰.۱۸
۱۳۹۳	۴۳	۶.۴	۰.۹۷	۰.۱۶
۱۳۹۴	۴۲	۶.۱	۰.۹۳	۰.۱۵
۱۳۹۵	۳۴	۵.۸	۰.۹۳	۰.۱۳
۱۳۹۶	۲۹	۵.۵	۰.۹۵	۰.۱۱
۱۳۹۷	۱۷	۵.۱	۰.۹۲	۰.۰۹
۱۳۹۸	۱۱	۴.۸	۰.۸۲	۰.۰۸
۱۳۹۹	۱۰	۴.۶	۰.۷۲	۰.۰۷۵
۱۴۰۰	۱۰	۴.۴	۰.۷	۰.۰۷

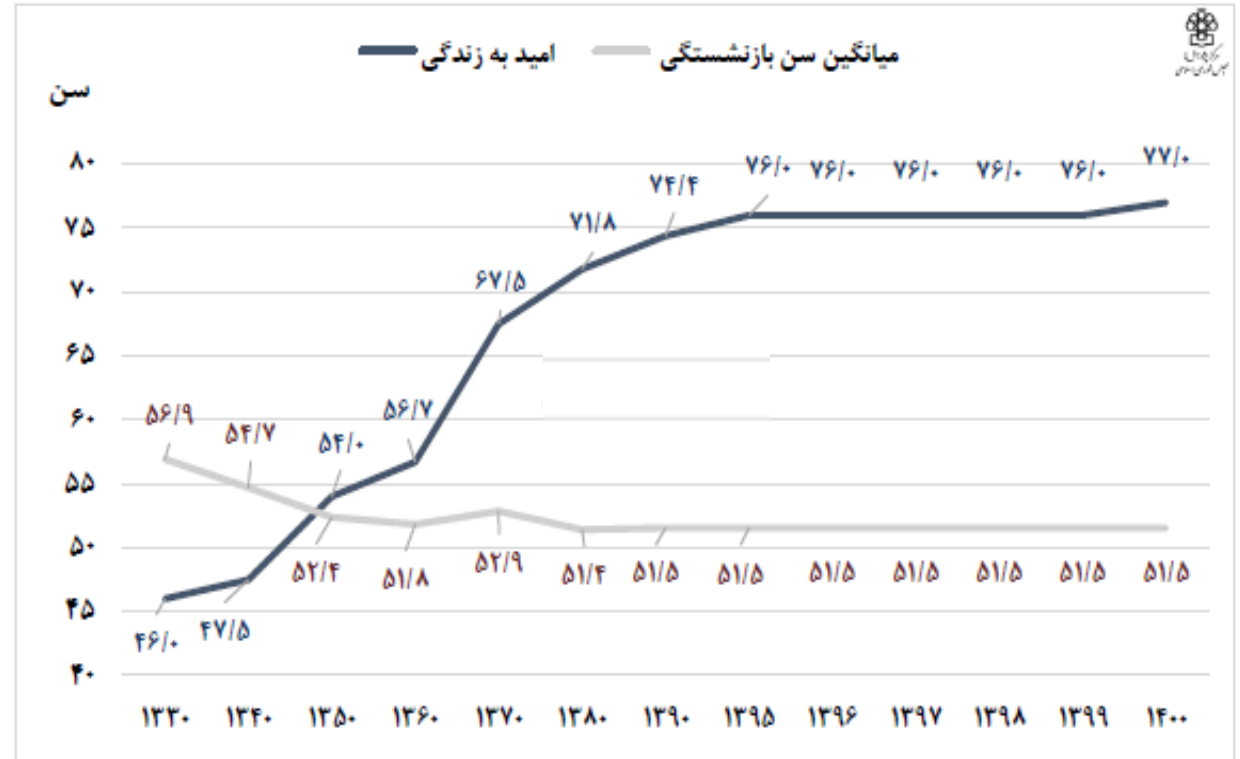
(مأخذ: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه، ۱۴۰۰)

علل بحران صندوق‌ها: ۲- سن بازنشستگی

از یک سو افزایش سن امید به زندگی در کشور و از سوی دیگر کاهش سن بازنشستگی (کاهش متوسط سن بازنشستگی نزدیک به پنج سال) وضعیت صندوق‌ها را با روندی فزاینده به سمت زیان‌دهی سوق داده است.

➤ بازنشستگی‌های پیش از موعد که به واسطه قوانین مختلف تکلیف شده‌اند؛ اصلی‌ترین دلیل این اتفاق در صندوق‌ها هستند. در این خصوص می‌توان به بازنشستگی‌های پیش از موعد مشاغل سخت و زیان‌آور اشاره کرد که مهم‌ترین دسته از بازنشستگی‌های پیش از موعد در سازمان تأمین اجتماعی هستند.

➤ علاوه بر این ورود زودهنگام به صندوق‌های بازنشستگی و امکان بازنشستگی صرفاً براساس سنوات حق بیمه‌پردازی (بدون در نظر گرفتن حداقل سن) را می‌توان یکی از عوامل بازنشستگی در سن پایین عنوان کرد. ورود زودهنگام برخی از گروه‌های شغلی به صندوق‌های بازنشستگی و در نتیجه خروج زود هنگام آنان باعث می‌شود تا سنوات دریافت مستمری افزایش یابد که بار مالی قابل توجهی به صندوق‌های بازنشستگی تحمیل می‌کند. افرادی که دوره تحصیلی آنان جزو سوابق خدمتشان محسوب می‌شود، بخش مهمی از گروه‌های با سن بازنشستگی پایین را تشکیل می‌دهند.

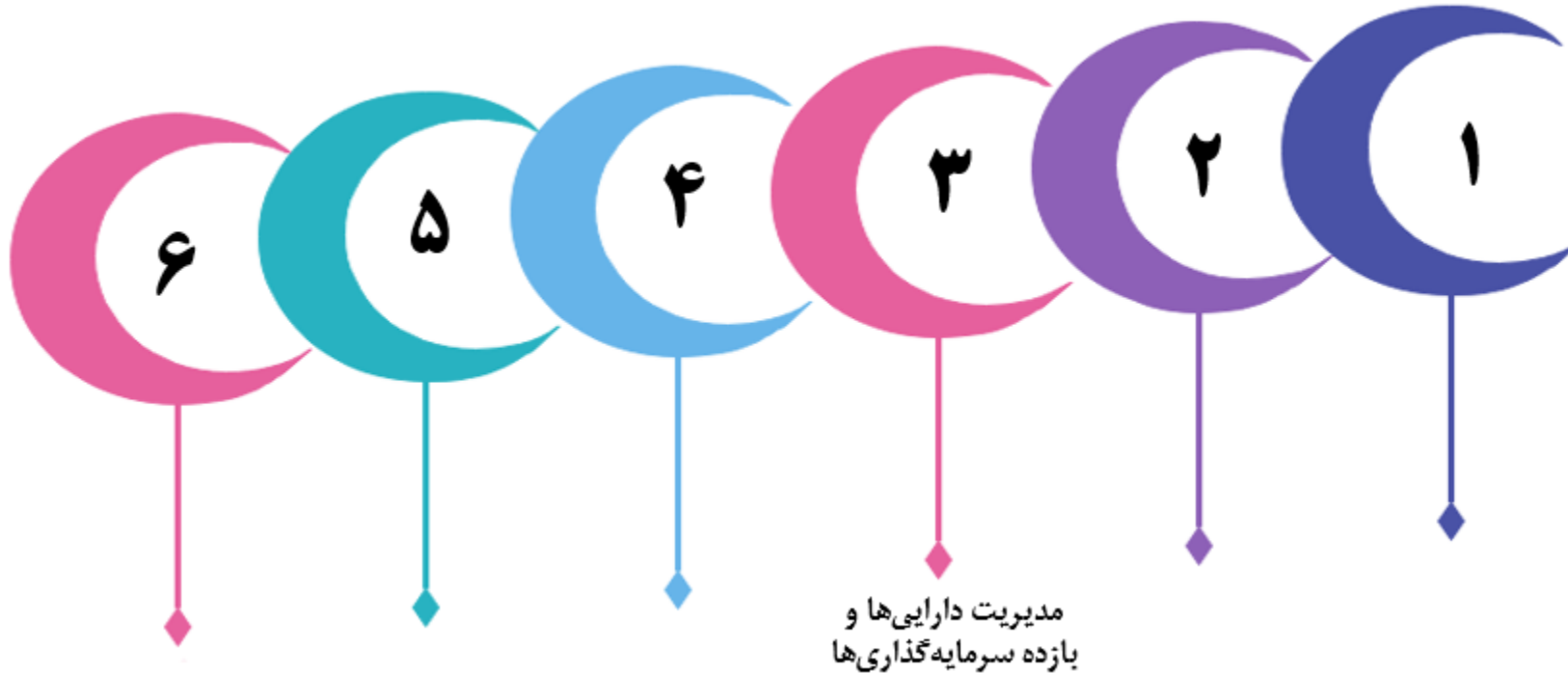
براساس جدیدترین نشریه آماری صندوق بازنشستگی، میانگین سن بازنشستگی در پایان اسفند ۱۴۰۱، ۵۱.۸۴ می‌باشد.

روند تغییرات امید به زندگی و سن بازنشستگی در صندوق بازنشستگی کشوری

(مأخذ: دفتر مطالعات بخش عمومی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۴۰۱، گزارش شماره مسلسل ۱۸۷۴۶)

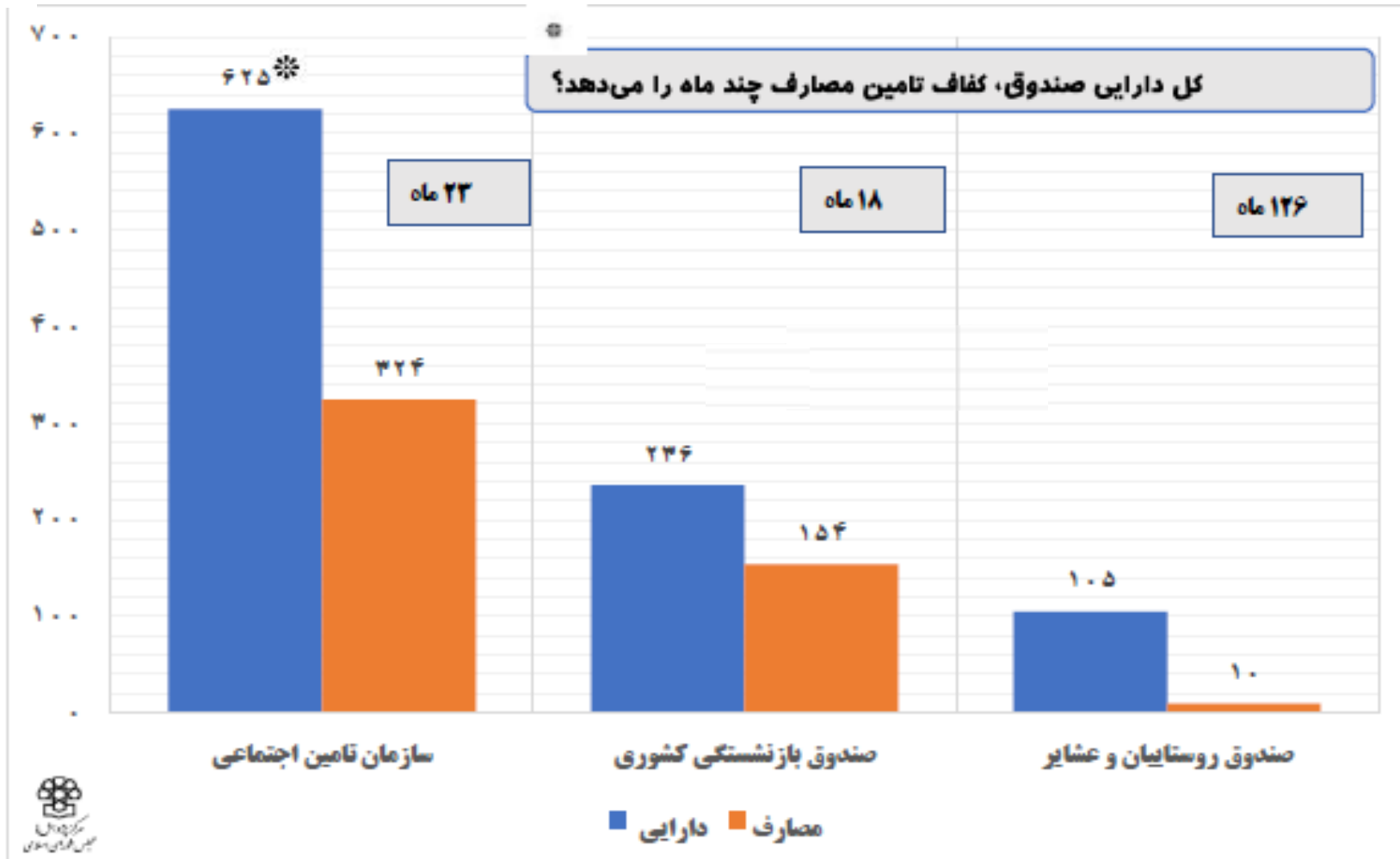
علل بحران صندوق‌های بازنشستگی:

۳- مدیریت دارایی‌ها و بازده سرمایه‌گذاری‌ها

در بیشتر صندوق‌های بازنشستگی دنیا، میزان ارزش روز دارایی‌ها و بازده حاصل از آنها به صورت شفاف در معرض عموم قرار دارد، در کشور به دلیل غیربهره‌وری بودن بخش عمده‌ای از بنگاه‌های زیرمجموعه صندوق‌ها و همچنین مسئله تورم بالا، ارزش‌گذاری دارایی‌ها و محاسبه بازده آنها با چالش‌های متعددی روبرو است. از سوی دیگر در رابطه با میزان بدهی‌های دولت به صندوق‌های بازنشستگی نیز، این عدم شفافیت تا حد زیادی وجود دارد؛ به این معنا که میزان بدهی‌های دولت به صندوق‌ها اعلام نمی‌شود و حتی توافقی پیرامون میزان بدهی وجود ندارد. با اینحال در این بخش برخی اطلاعات موجود و قابل اتکا از صندوق‌های بزرگ ارائه می‌گردد (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۱).

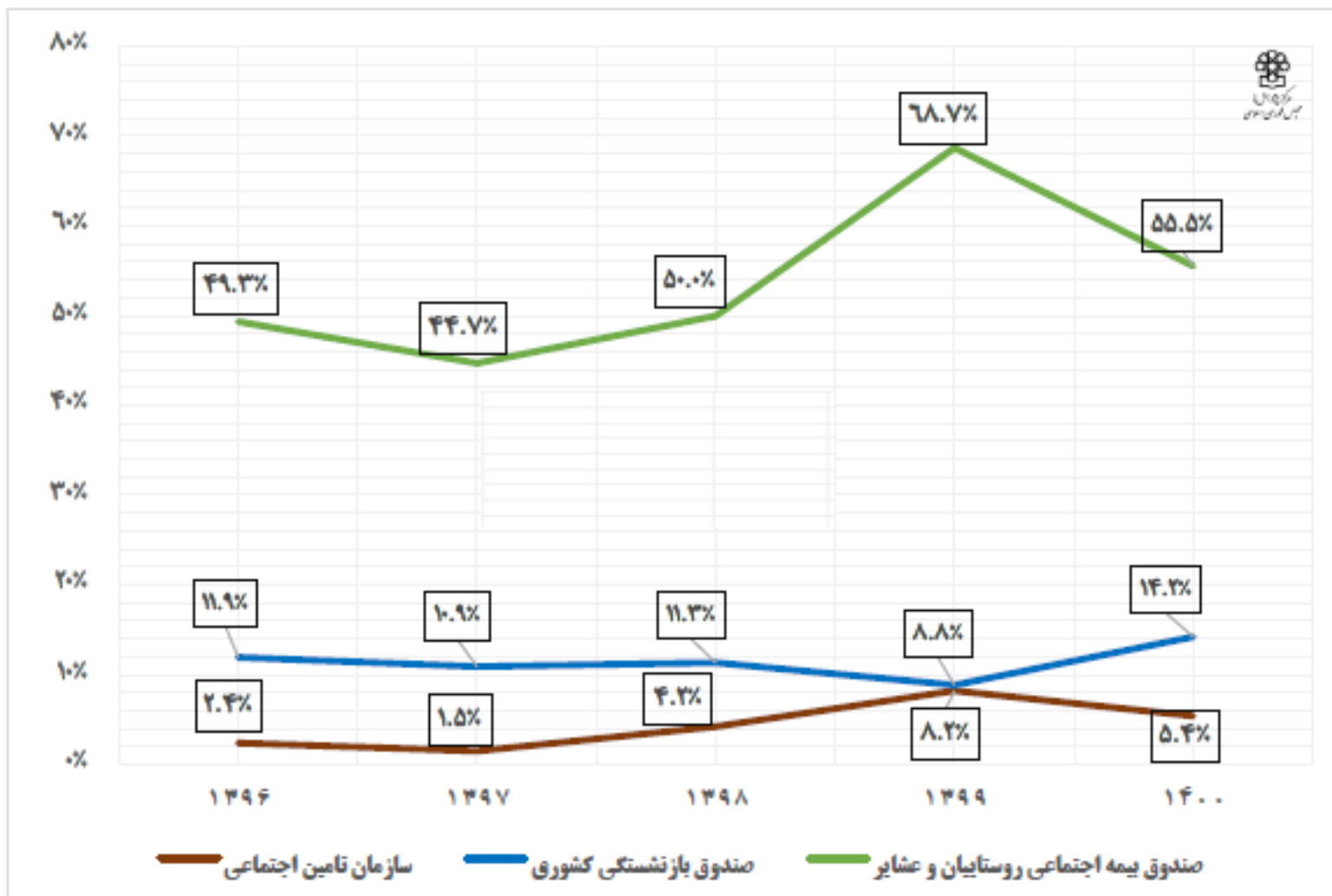
علل بحران صندوق‌ها: ۴- نسبت ارزش روز همه دارایی‌ها به مصارف

مقایسه میزان دارایی‌های صندوق‌های بازنشستگی و مصارف آنها در سال ۱۴۰۰ (هزار میلیارد تومان)

(مأخذ: دفتر مطالعات بخش عمومی مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۱، گزارش شماره مسلسل ۱۸۷۴۶)

علل بحران صندوق‌ها: ۵- مجموع درآمد حاصل از دارایی‌ها نسبت به کل منابع

مجموع درآمد حاصل از دارایی‌ها نسبت به کل منابع

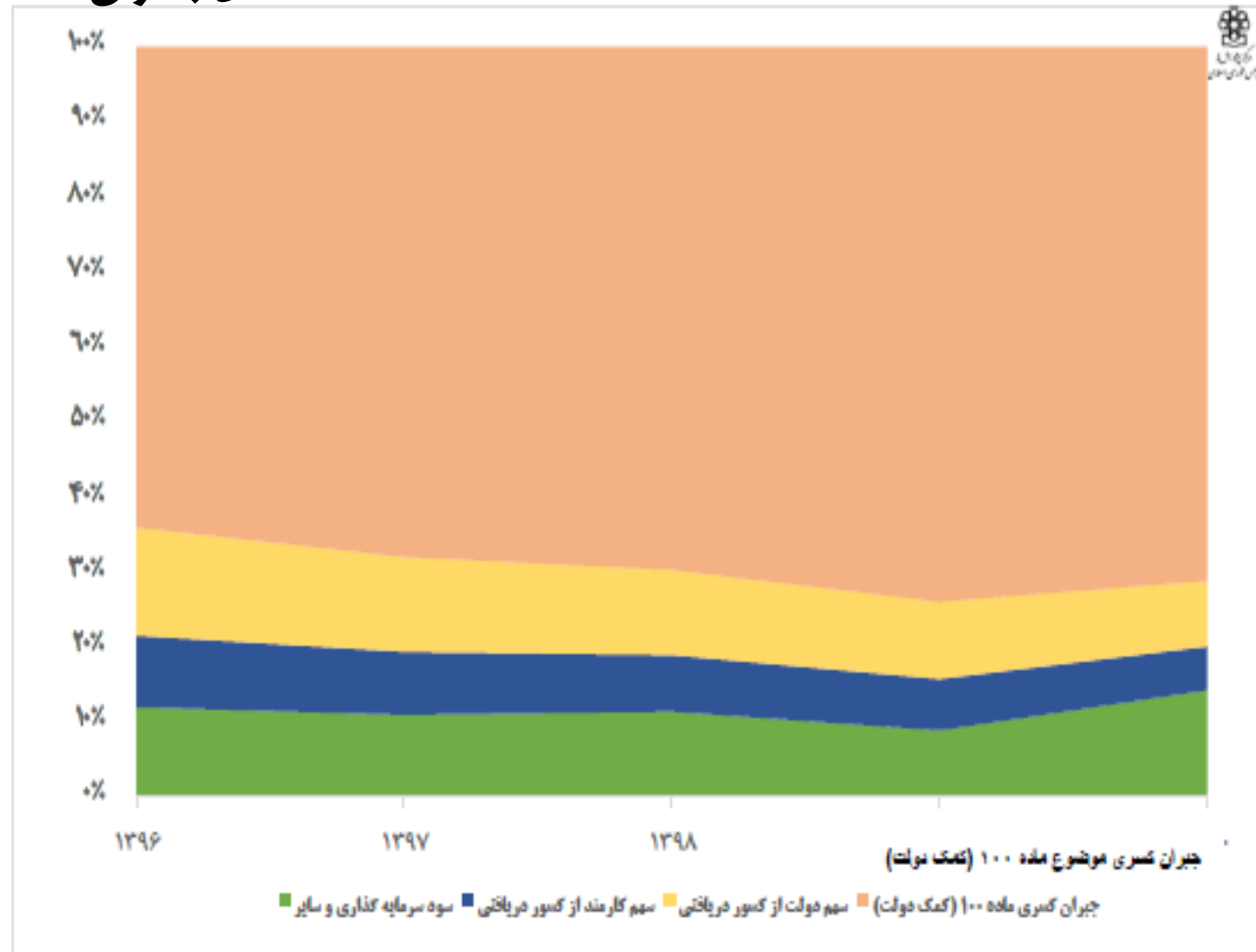
طبق نمودار در صندوق بیمه روستاییان و عشایر به طور متوسط، نیمی از منابع از محل درآمدهای حاصل از سرمایه‌گذاری بوده است. در حال حاضر حدود ۸۵ درصد از سرمایه‌گذاری‌های موجود در این صندوق غیرمدیریتی است. سرمایه‌گذاری‌های سازمان تامین اجتماعی که در مجموع شستا تجمیع شده، علی‌رغم تصورات سهم چندانی در تامین منابع سازمان ندارد.

۵- مجموع درآمد حاصل از دارایی‌ها نسبت به کل منابع

منظور از کسور دولتی، سهم دولت از کسور پرداخت شده به عنوان کارفرما (۱۳.۵ درصد) و منظور از کسور غیردولتی، سهم کارمند از کسور پرداخت شده (۹ درصد) است؛ اگرچه هر دو از سوی دولت پرداخت می‌گردد.

طبق ماده ۱۰۰ قانون استخدام کشوری، در صورت عدم کفایت وجوه صندوق بازنشستگی دولت مکلف است کمبود آن را در بودجه کل کشور از محل درآمد عمومی تأمین و پرداخت کند که این عدد نیز در سال‌های اخیر قابل توجه بوده است.

وضعیت درآمدی صندوق‌های بازنشستگی و سهم پایین بازده سرمایه‌گذاری‌ها از سبب درآمدی آنها، حاکی از این است که برای بهبود وضعیت صندوق‌ها، اصلاحاتی همه جانبه نیاز است و اصلاحات تک بعدی تاثیر شگرفی نخواهد داشت.

سهم هر یک از منابع صندوق بازنشستگی کشوری

(مأخذ: دفتر مطالعات بخش عمومی مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۴۰۱، گزارش شماره مسلسل ۱۸۷۴۶)

جدول میزان کسور یا حق بیمه دریافتی صندوق‌های بازنشستگی

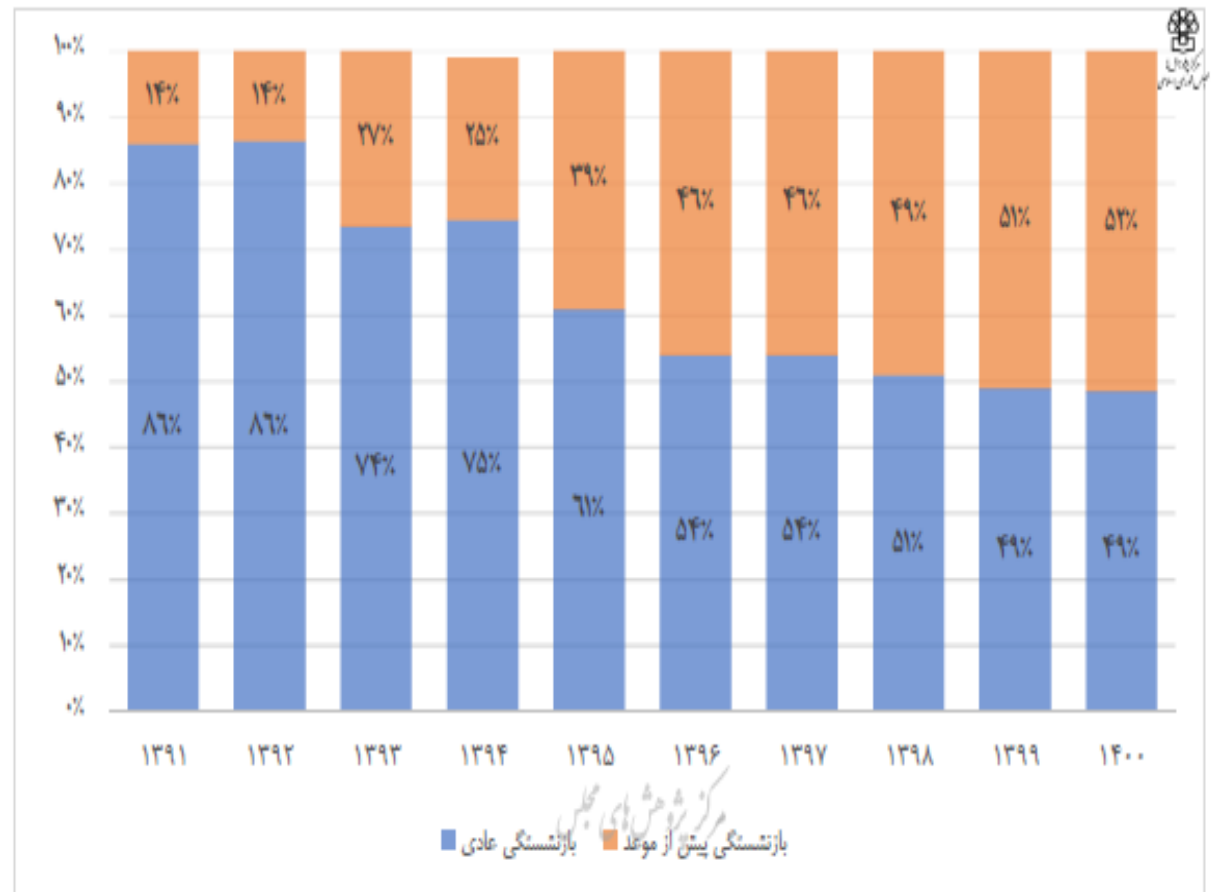
نام صندوق بازنشستگی	سهم بیمه شده	سهم کارفرما	سهم دولت	جمع
بازنشستگی کشوری	۹	۱۳.۵	تامین کسری	۲۲.۵
تامین اجتماعی	۷	۲۰	۳	۳۰
بانک مرکزی	۸.۵	۱۷	-	۲۵.۵
مشترک بانکها	۹	۲۱	-	۳۰
آینده ساز	۷	۲۲	-	۲۹
صدا و سیما	۸	۱۶	-	۲۴
بنادر و کشتیرانی ایران	۷	۱۴	-	۲۱
هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران (هما)	۷	۱۴	-	۲۱
بیمه ایران	۹	۱۸	-	۲۷
بازنشستگی و معذوریت جهاد	۹	۱۳.۵	-	۲۲.۵
کارکنان فولاد	۱۰	۲۰	-	۳۰
بیمه مرکزی ایران	۹	۱۸	-	۲۷
شهرداری تهران	۷	۱۴	-	۲۱
صنعت نفت	۶	۱۹	-	۲۵
بازنشستگی و بیمه ارتش	۹	۱۳.۵	-	۲۲.۵
شرکت مخابرات	۸.۵	۱۲.۷۵	-	۲۱.۲۵
صنایع مس ایران	۱۰	۲۰	-	۳۰
سپاه پاسداران	۹	۱۳.۵	-	۲۲.۵
نیروهای انتظامی	۹	۱۳.۵	-	۲۲.۵

(مأخذ: درگاه خدمات الکترونیکی صندوق بازنشستگی کشوری، ۱۴۰۲)

علل بحران صندوق‌ها: ۶- نظام تعیین مزایا و بازنشستگی‌های پیش از موعد

➤ نظام تأمین مزایا یکی دیگر از عوامل تشدیدکننده بحران ساختار مالی صندوق‌های بازنشستگی است. صندوق‌های بازنشستگی کشور همگی مبتنی بر مزایای معین (Defined Benefit) هستند. در این ساختار مستمری دریافتی بازنشستگان تابعی از سال‌های پرداخت حق بیمه و سطح حقوق دو سال آخر دوران اشتغال می‌باشد. این نکته قابل ذکر است که به علت محاسبه میانگین دو سال آخر به عنوان مبنای تعیین حقوق بازنشستگی، در بسیاری از موارد به ویژه در سازمان تأمین اجتماعی، افراد حق بیمه را بر اساس حداقل دستمزد اعلام می‌کنند و تنها در دو سال آخر، حقوق بیشتری را اعلام می‌نمایند. در چنین حالتی کلیه ریسک‌های ناشی از وضعیت اقتصادی (مانند تورم بالا) به صندوق منتقل می‌شود. برای رفع این مشکل نظام‌های فعلی بازنشستگی ضروری است در نحوه تعیین حقوق بازنشستگان تغییرات جدی به عمل آید (مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه، ۱۴۰۱).

➤ طبق آمار سازمان تأمین اجتماعی، در سال ۱۴۰۰ حدود ۵۱ درصد از بازنشستگی‌های این سازمان، پیش از موعد بوده است. از همین رو بازنشستگی در فرایند تعیین مشمولین این نوع از بازنشستگی و لحاظ نمودن اصول بیمه‌ای در مزایای ارائه شده، امری ضروری به نظر می‌رسد.

انواع بازنشستگی در سازمان تأمین اجتماعی

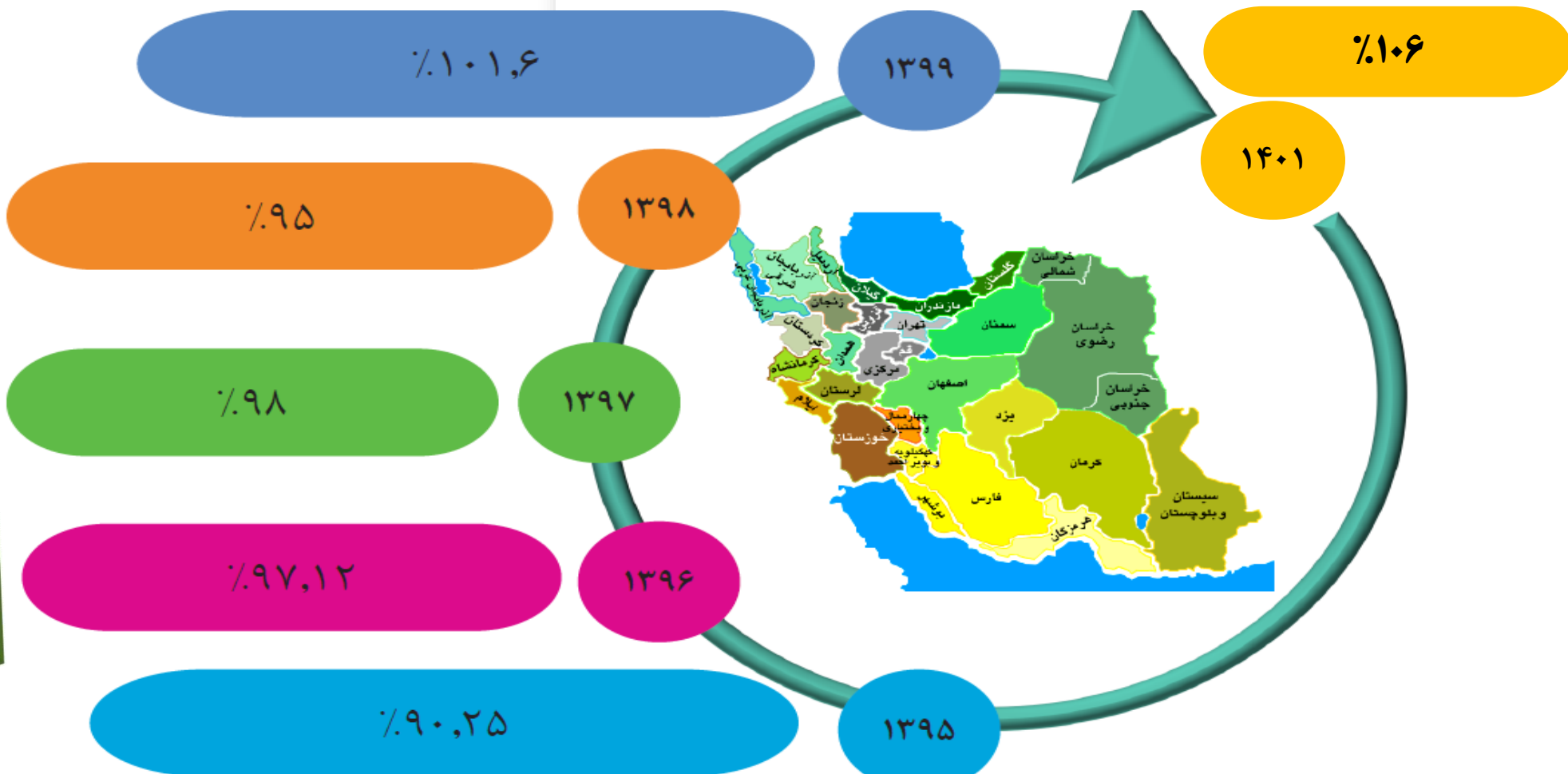
(مأخذ: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱)

نرخ جایگزینی صندوق بازنشستگی

میانگین این نرخ در کشورهای OECD حدود ۶۰ درصد بوده اما در ایران با در نظر گرفتن ۳۰ سال سنوات و ضریب سنوات یک سی ام و از آنجایی که بازنشستگان دیگر کسورات بازنشستگی ندارند و همچنین معاف از پرداخت مالیات هستند، این نرخ بیشتر از ۱۰۰ درصد شده است.

نرخ جایگزینی

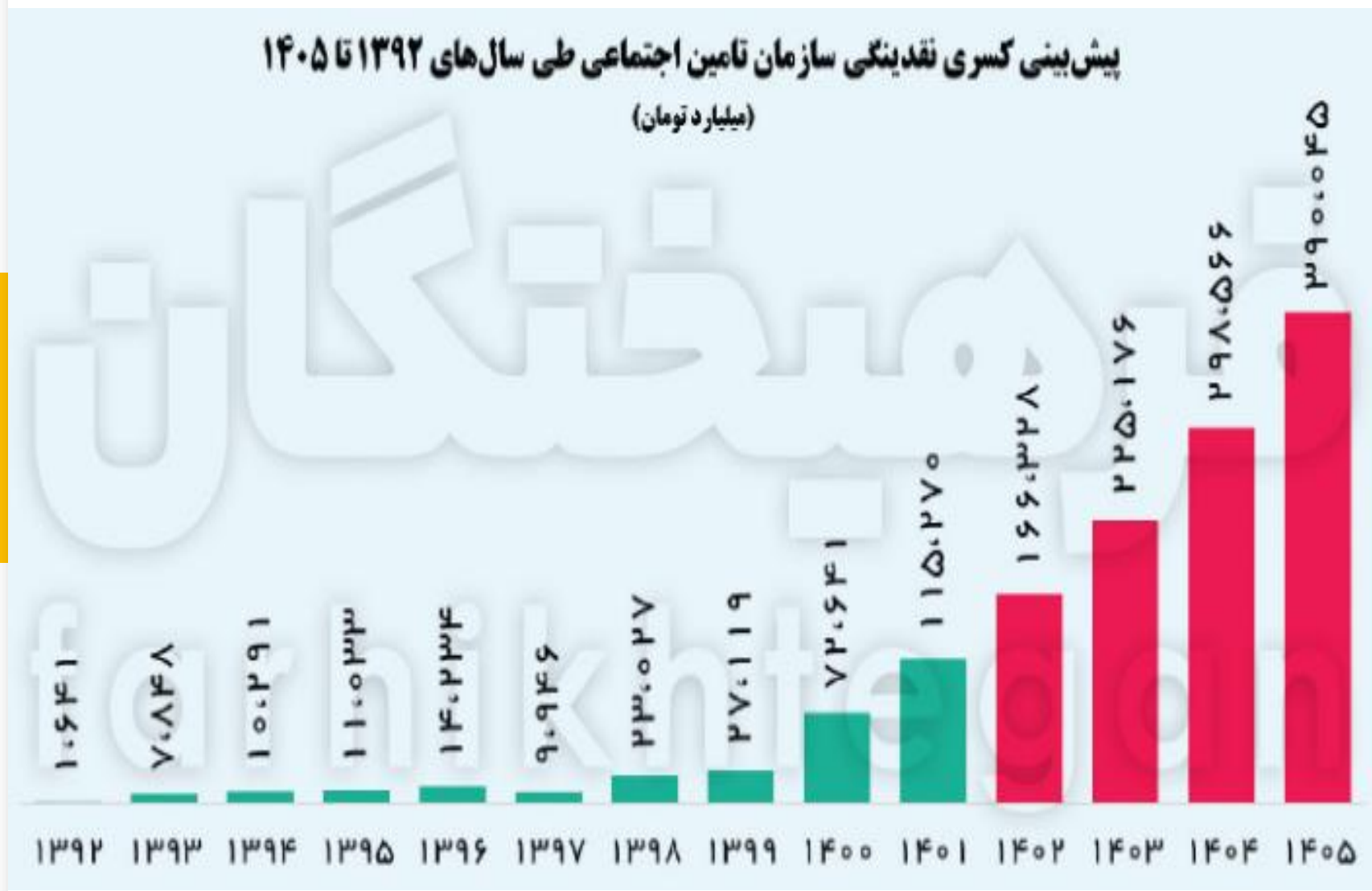
عبارتست از مستمری بازنشستگان به نسبت درآمد دوران اشتغال آنان به عنوان معیار سخاوتمندی نیز تعریف می شود که هر چه این نسبت بالاتر باشد، استدلال می شود سیستم بازنشستگی سخاوتمندانه تر است. گزارش های متعدد در حوزه بازنشستگی در ایران نیز، سیستم بازنشستگی کشور را با اتکا به همین شاخص، سخاوتمندانه می دانند.

(مأخذ: نشریه آماری صندوق بازنشستگی کشوری، ۱۴۰۱)

پیش‌بینی کسری نقدینگی سازمان تامین اجتماعی (میلیارد تومان)

پیش‌بینی کسری نقدینگی سازمان تامین اجتماعی طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۵
(میلیارد تومان)

براساس گزارش سازمان
تامین اجتماعی، کسری
نقدینگی این سازمان تا سال
۱۴۰۱ به حدود ۱۱۵ هزار
میلیارد تومان رسیده که
برآورد می‌شود این رقم تا
سال ۱۴۰۵ به ۳۹۰ هزار
میلیارد تومان نیز برسد.

جمع بندی

انواع ریسک‌های اصلی در صندوق‌های بازنشستگی ایران

۴	۳	۲	۱
ریسک سیاسی	ریسک کسری بودجه	ریسک نقدینگی	ریسک جمعیتی
<p>عوامل سیاسی بعضا باعث اختلال عملیات می‌شوند به عنوان مثال می‌توان به ریسک ناشی از تغییر قانون، به علت تغییر در عملیات قانونگذاری و یا تغییر تصمیم خود قانونگذار، اشاره نمود.</p>	<p>در صورتی که صندوق بودجه و منابع مالی کافی برای پرداخت مزایای وعده داده شده را نداشته باشد با کسری بودجه مواجه گردیده، لذا توجه به ریسک کسری بودجه ضروری است.</p>	<p>از آنجا که سیستم صندوق‌های بازنشستگی در ایران DB-PAYG است، بدان معنا که دارایی قابل توجهی را تحت عنوان ذخیره پس‌انداز نمی‌کند، ریسک نقدینگی می‌تواند مهم و خطرناک باشد.</p>	<p>با افزایش طول عمر، زمان پرداخت تعهدات صندوق بازنشستگی افزایش می‌یابد و در زمینه مسن شدن جمعیت، ریسک این که واحدهای هزینه به علت مسن شدن جمعیت تحت پوشش به سرعت افزایش یابند وجود دارد.</p>

نکته) از آنجا که نظام بازنشستگی در ایران مبتنی بر ساختار نظام بیسمارکی است و این نظام بر روی مشارکت و ساختار زنده بازار کار بنا شده است، به همین علت نسبت به تغییرات جمعیتی و اقتصادی آسیب‌پذیر بوده چرا که با کاهش درآمد (نرخ پایین اشتغال و جمعیت شاغل) و افزایش هزینه‌ها (افزایش تعداد مستمری‌بگیران و شرایط بد معیشتی) به سرعت به سمت ناترازی و ورشکستگی حرکت می‌کند (مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه، ۱۴۰۱).

صندوق
بازنشستگی

راهکارهای اصلاحی پیشنهادی به منظور برون رفت از بحران صندوق های بازنشستگی

راهکارهای مبتنی بر بهبود درآمدها

راهکارهای مبتنی بر مدیریت هزینه ها

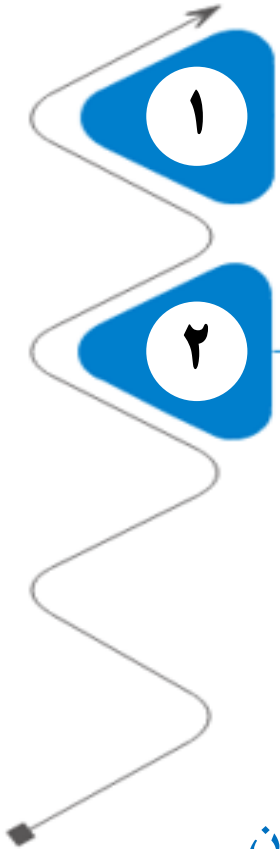

برای بهبود پایداری نظام های حمایت اجتماعی، کشورهای مختلف به روش های مختلفی نظام های بازنشستگی خود را اصلاح کرده اند و یا به عبارتی به بازنگري در نظام بازنشستگی پرداخته اند که در اینجا به مهمترین آنها پرداخته شده است.

متناسب سازی سن بازنشستگی با شرایط کشور

- ❖ این گزینه یکی از رایج ترین راهبردها برای دولت ها در واکنش به سالمندی جمعیت بوده است و اقداماتی از این قبیل، مدت زمان پرداخت حق بیمه را افزایش داده و مدت دریافت مزایا را کاهش می دهند.
- ❖ به رغم افزایش امید به زندگی در ایران و همچنین افزایش میانگین سن در آغاز اشتغال، سن بازنشستگی برای اغلب صندوق ها در ایران کمتر از میانگین جهانی است.
- ❖ البته باید در نظر داشت که افزایش سن بازنشستگی برای همه کارگران عملی نبوده و در بعضی مواقع هم منصفانه نیست، مخصوصاً برای کسانی که مشاغل دشوار دارند اما کارگرانی که از شغل خود رضایت دارند ممکن است تمایل داشته باشند برای مدت طولانی تری به کار کردن ادامه دهند و پشتیبانی لازم را هم دریافت کنند. تحقیقات انجام شده در اتحادیه اروپا نشان می دهد که اقلیت قابل توجهی از سالمندان، بازنشستگی تدریجی را به بازنشستگی کامل ترجیح می دهند و تمایل دارند تا به صورت پاره وقت به کار کردن ادامه دهند و در عوض مستمری جزئی (برای مثال نصف مستمری کامل) دریافت کنند.
- ❖ دولت ها می توانند از فرمول هایی با انعطاف بیشتر از کارگران سالمندی که تمایل به ماندن در بازار کار برای مدت طولانی تر دارند، حمایت کنند و به صورت تدریجی و نه یک دفعه چنین کارگرانی را بازنشسته کنند. بایستی دقت شود که انجام چنین اقداماتی با حقوق دیگر کارگران در هنگام رسیدن به سن بازنشستگی و دریافت مستمری متناسب بوده و در تعارض نباشد و همچنین اقدامات قراردادی بازنشستگی زود هنگام و یا دیگر اقداماتی که با توجه به شرایط دشوار کاری تعدیل شده اند به مخاطره نیفتند.

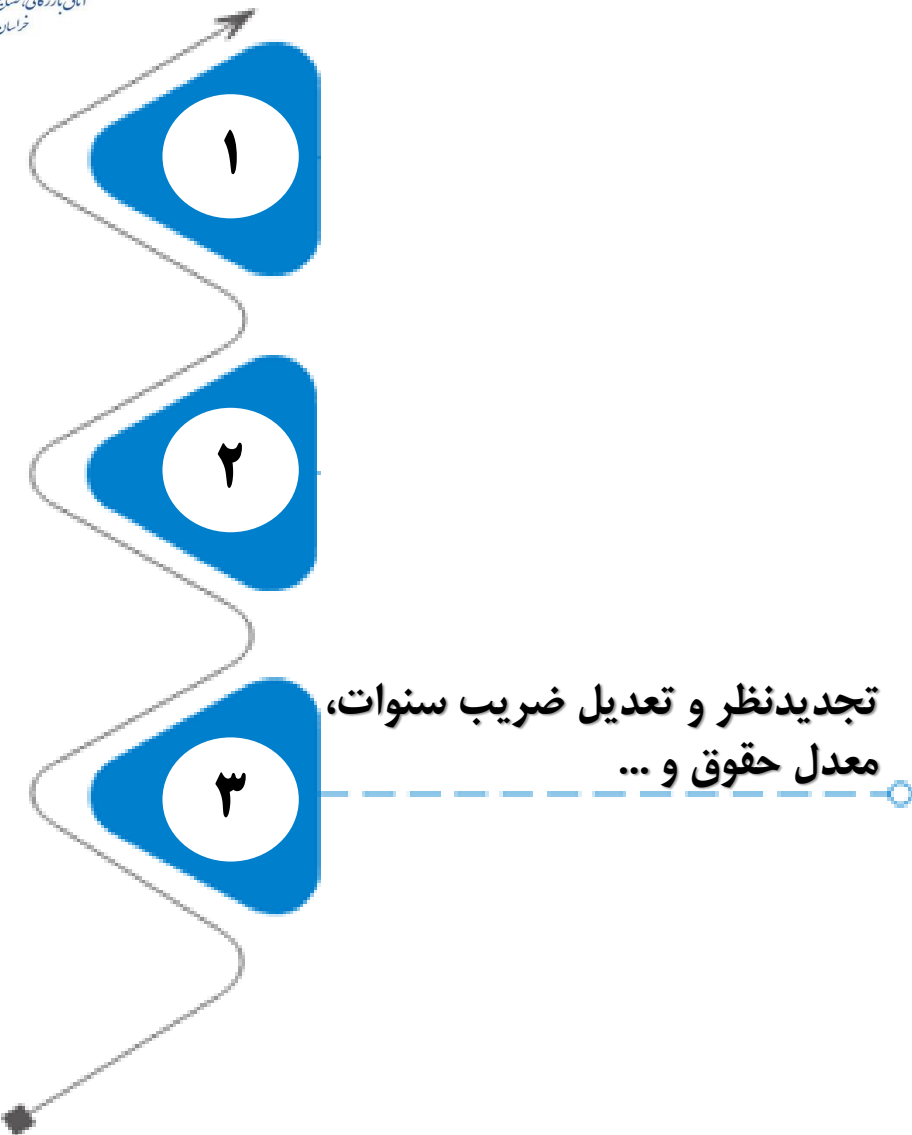
راهکارهای اصلاحی پیشنهادی مبتنی بر مدیریت هزینه

بازنگری در نرخ جایگزینی

❖ در ایران مقدار خالص این نرخ یعنی با در نظر گرفتن معافیت مالیاتی بازنشستگان بیش از ۱۰۰٪ است که بسیار بالاست و ناپایداری صندوق‌ها را در پی دارد. علاوه بر این نرخ بالای جایگزینی انگیزه کار را کاهش داده و چالش سوم یعنی بازنشستگی پیش از موعد را موجب شده است.

❖ در این راستا کاهش نرخ جایگزینی با تعیین میانگین حقوق سه یا پنج سال آخر زمان اشتغال برای محاسبه حقوق بازنشستگی می‌تواند راهکار مفیدی باشد.

❖ یکسان بودن **ضریب سنوات** برای تمام گروه‌های درآمدی و همچنین نبود سقف پرداخت مستمری باعث می‌شوند که گروه‌های پردرآمد مستمری بسیار زیادی دریافت کنند و ضریب جینی در پرداخت مستمری افزایش یابد. البته سازمان تأمین اجتماعی یک سقف معادل هفت برابر حداقل دستمزد برای درآمد مشمول بیمه قرار داده اما مستمری بازنشستگی در صندوق بازنشستگی کشوری فاقد سقف است که لازم است در این خصوص تمهیدات لازم اندیشیده شود.

❖ در کنار ضریب سنوات، متغیر تأثیرگذار دیگر در میزان حقوق بازنشستگی، **معدل حقوق و مزایای مشمول کسر حق بیمه** یا کسور بازنشستگی می‌باشد. در ایران حقوق بازنشستگی بر مبنای معدل حقوق سال‌های آخر محاسبه می‌شود. از آنجایی که دستمزد و درآمد افراد با افزایش سابقه کار افزایش می‌یابد پایه قرار دادن درآمد سال‌های پایانی میزان مستمری را افزایش می‌دهد. این در حالی است که در بسیاری از کشورها برای کاهش تعهدات میانگین کل سال‌های اشتغال مبنای محاسبه قرار می‌گیرد.

راهکارهای مبتنی بر بهبود درآمدها

❖ به عنوان زیرساخت اساسی و مقدمه اصلاحات در حوزه رفاه اجتماعی لازم است با تفکیک بین حوزه‌های بیمه‌ای و حمایتی شناسایی نسبتاً دقیقی از وضعیت رفاهی خانوارهای کشور صورت پذیرد و بر این اساس حمایت‌های لازم در هر لایه تعریف شود.

❖ همچنین بررسی چالش‌ها نشان می‌دهد که عموماً بسیاری از مسائل ناشی از قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری هستند که خارج از اراده صندوق می‌باشد. در این زمینه تلقی سیاست‌گذار و قانون‌گذار از امور بازنشستگی برخی از کارکنان با تعریف از بازنشستگی متعارف (که دارای قاعده و اصول محاسباتی و بیمه‌ای خود است)، فاصله بسیاری دارد.

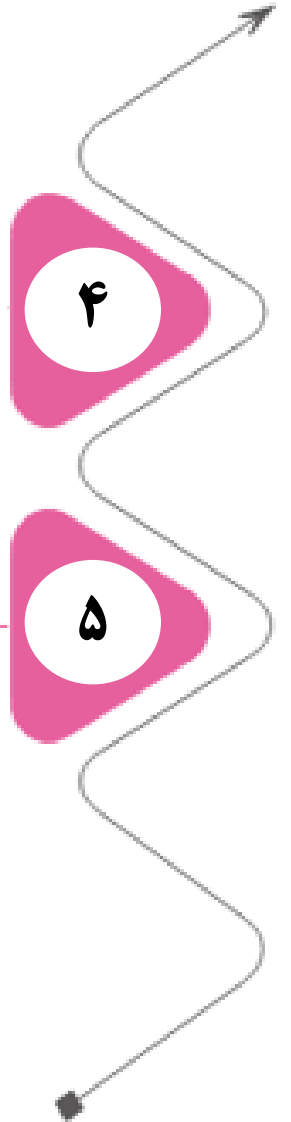
تفکیک بین حوزه‌های بیمه‌ای و حمایتی

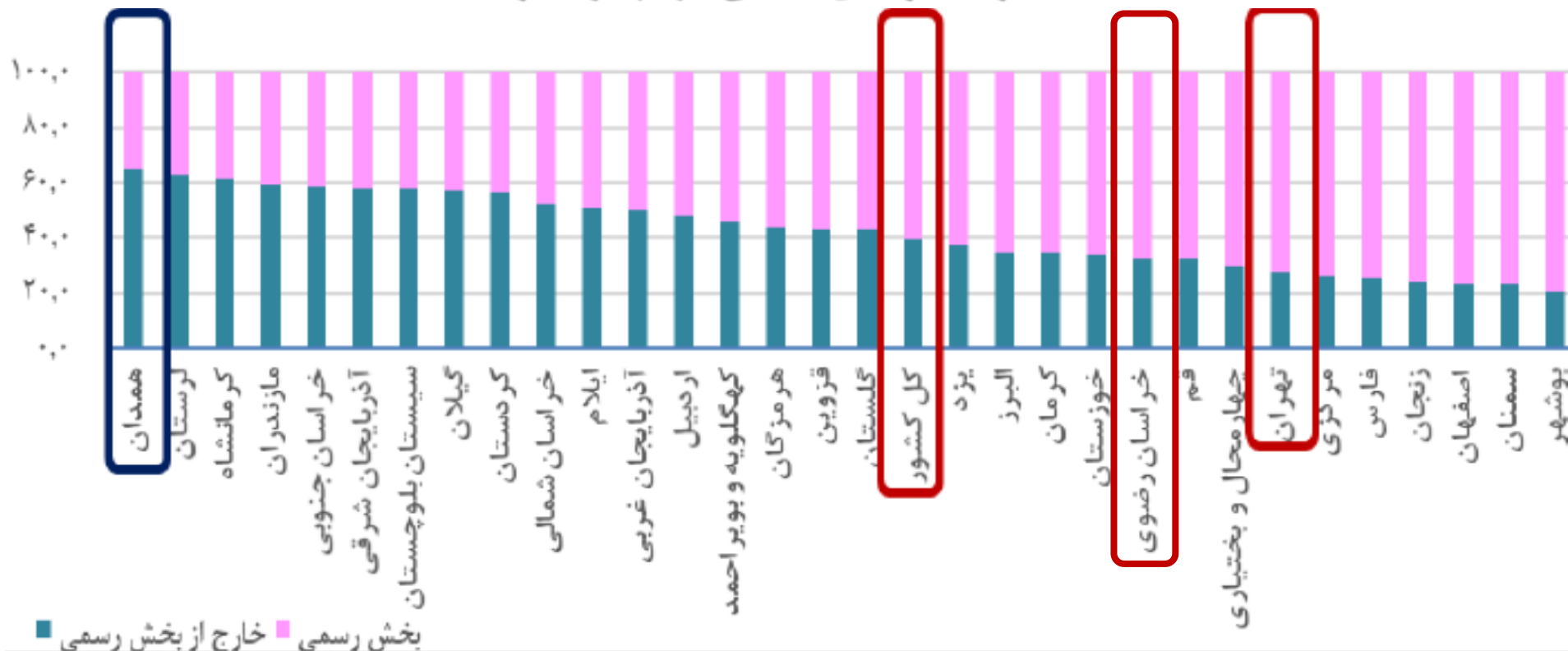
راهکارهای مبتنی بر بهبود درآمدها

- ❖ افزایش حق بیمه‌ها و بالا بردن میزان وابستگی سطوح مزایا به حق بیمه‌ها این گزینه هم در تعداد زیادی از کشورها به کار گرفته شده است و یکی از مهمترین اصلاحات پارامتریک درآمدی تغییر نرخ حق بیمه است.
- ❖ افزایش حق بیمه‌های تأمین اجتماعی روشی مؤثر برای تأمین مالی حمایت‌های اجتماعی به حساب می‌آیند، اما چنین افزایشی بین کارگران و کارفرمایان متعادل نبوده و بر خلاف هدف عدالت در امر توزیع می‌باشد. برای مثال، در شیلی دولت اخیراً موافقت کرده تا نرخ ۴ درصدی کارفرمایان را اجرایی کند که در بازه زمانی ۸ ساله مرحله‌بندی شده است، هدف از این کار کاهش کمبودهای تأمین مالی حمایت‌های اجتماعی است، اما حق بیمه کارگران روی ۱۰ درصد از دریافتی‌های مشمول کسور ثابت مانده است. در رومانی نرخ حق بیمه تأمین اجتماعی برای کارفرمایان تا حد چشمگیری کاهش یافته است، و میزان کاهش یافته به کارگران منتقل شده و باعث شده تا دستمزد مستخدمین تا حد زیادی کم شود (گروه مطالعاتی اقتصاد کلان و سیاستگذاری اقتصادی، ۱۳۹۹).
- ❖ اما در شرایط کنونی ایران بایستی با احتیاط به سمت این راه‌حل پیشنهادی حرکت نمود، چراکه ممکن است علاوه بر ضربه به تولید، باعث فرار نیروی کار به اقتصاد غیررسمی و کاهش درآمد صندوق‌ها شود. بنابراین صندوق‌های بازنشستگی در ایران بهتر است که بیشتر بر راه‌حل‌های متکی بر اصلاحات کنترل مصارف تکیه کنند.

تغییر نرخ حق بیمه

راهکارهای مبتنی بر بهبود درآمد‌ها

بیش از سه پنجم کارگران در سرتاسر جهان (۶۱.۲ درصد یا دو میلیارد نفر) در اقتصاد غیررسمی مشغول به کار هستند (گروه مطالعاتی رفاه و تامین اجتماعی، ۱۳۹۸).

در بخش غیررسمی ایران نیز کارگران از پایه‌ای‌ترین حمایت‌ها و حقوق در محل کار محروم بوده و پایین‌ترین حد دستمزد را دریافت کرده و تحت پوشش هیچ‌گونه از حمایت‌های اجتماعی قرار ندارند. رسمی کردن (رسیدگی به وضعیت) این کارگران موجب بهبود امنیت شغلی و وضعیت معیشت آنها خواهد شد و در عین حال موجب بهبود درآمد حاصل از مالیات و بالا رفتن میزان پرداخت حق بیمه خواهد شد.

حمایت از رسمی‌سازی اقتصاد غیررسمی

۴

۵

۶

سایر راهکارهای اصلاحی

علاوه بر اقدامات
مربوط به بازار کار،
دولت‌ها گزینه‌ها و
راهبردهای متعددی
برای افزایش درآمد
مالیاتی مازاد و تضمین
منابع مازاد برای تأمین
مالی مستمري در
اختیار دارند. که در
اینجا به برخی از این
راهبردها اشاره شده
است:

❖ تمهیداتی در رابطه با فرار مالیاتی

بنابه گزارش صندوق بین‌المللی پول حدود ۱۰ درصد از GDP جهان در گریزگاه‌های مالیاتی به صورت پنهان قرار دارد (گروه مطالعاتی رفاه و تأمین اجتماعی، ۱۳۹۸). بهبود شفافیت مالی، وصول مالیات و اقدامات اجرایی بدین ترتیب می‌توانند به توسعه تأمین مالی مستمري‌ها و دیگر مخارج مربوط به حمایت‌های اجتماعی کمک کنند.

❖ در نظر گرفتن اشکال مبتکرانه وضع مالیات

برخی کشورها اقدام به بهبود ثبات نظام از طریق معرفی اشکال جدید وضع مالیات کرده‌اند، مانند وضع مالیات بر منابع طبیعی، مالیات بر کربن برای فعالیت‌های صنعتی و یا وضع مالیات بر مبادلات مالی که در مورد ایران نیز این اقدامات می‌تواند کمک‌کننده باشد.

❖ ایجاد اشکال متناوب وضع مالیات

تقویت روند تصاعدی وضع مالیات کار و استفاده از مالیات بر شرکت‌های سهامی، مالیات بر ثروت و مالیات بر درآمد به کاهش نابرابری و ارتقای پایداری دارایی‌های عمومی کمک می‌کند.

❖ بازبینی در آیین‌نامه مشاغل سخت و زیان‌آور

نظر به اینکه بسیاری مشاغل طی سال‌های اخیر جزو مشاغل سخت و زیان‌آور به حساب آمده‌اند و از آنجایی که بر اساس قوانین این مشاغل، افراد زیادی تحت شمول این مشاغل قرار گرفته‌اند، در نتیجه فشار مضاعفی بر صندوق‌های بیمه‌پردازی وارد ساخته است؛ لذا پیشنهاد می‌گردد آیین‌نامه این مشاغل مورد بازبینی و بررسی مجدد کلیه ذی‌نفعان (از جمله نمایندگان کارگر، کارفرما، دولت و صندوق) قرار گیرد.

منابع

- **ابراهیمی و همتی**. ۱۳۹۷. نقش و اثرگذاری صندوق‌های بازنشستگی در ثبات مالی اقتصاد ایران؛ لزوم شکل‌گیری مقام ناظر احتیاطی. بیست و هشتمین همایش سالانه سیاست‌های پولی و ارزی اصلاحات ساختاری برای ثبات مالی.
- **ایزدبخش و همکاران**. ۱۳۹۶. مدیریت دارایی و بدهی در صندوق‌های بازنشستگی با رویکرد سیستمی در محیط فازی. فصلنامه تحقیقات مدل‌سازی اقتصادی، ۲۹: ۲۳۹-۲۰۱.
- **خندان**. ۱۳۹۴. تأمین مالی مستمری بازنشستگی در ایران: چالش‌ها و راهکارهای اصلاحی. فصلنامه تامین اجتماعی، ۱۳(۴۶): ۷۲-۵۳.
- **درگاه خدمات الکترونیکی صندوق بازنشستگی کشوری**. ۱۴۰۲. میزان کسور یا حق بیمه دریافتی صندوق‌های بازنشستگی.
- **دفتر مطالعات بخش عمومی مرکز پژوهش‌های مجلس**. ۱۴۰۱. بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور: صندوق‌های بازنشستگی. شماره مسلسل گزارش: ۱۸۷۴۶.
- **دفتر مطالعات بخش عمومی مرکز پژوهش‌های مجلس**. ۱۴۰۰. بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور: صندوق‌های بازنشستگی. شماره مسلسل گزارش: ۱۷۹۳۱.
- **دفتر مطالعات بخش عمومی مرکز پژوهش‌های مجلس**. ۱۳۹۹. بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور: صندوق‌های بازنشستگی. شماره مسلسل گزارش: ۱۷۲۹۹.
- **روزنامه فرهیختگان**، ۱۴۰۲/۲/۱۴، <http://fdn.ir/79681>.
- **صندوق بازنشستگی کشوری**. ۱۳۹۹. گزارش عملکرد صندوق بازنشستگی کشوری.
- **صندوق بازنشستگی کشوری**. ۱۴۰۰. سالنامه آماری صندوق بازنشستگی کشوری.
- **صندوق بازنشستگی کشوری**. ۱۴۰۱. نشریه آماری صندوق بازنشستگی کشوری.

منابع

- گروه مطالعاتی اقتصاد کلان و سیاست‌گذاری اقتصادی. ۱۳۹۹. جایگاه صندوق بازنشستگی کشوری در اقتصاد ایران رویکرد ماتریس حسابداری اجتماعی.
- گروه مطالعاتی رفاه و تأمین اجتماعی. ۱۳۹۹. شاخص دیده‌بان سالمندی در ایران.
- گروه مطالعاتی رفاه و تأمین اجتماعی. ۱۳۹۹. شفافیت در صندوق‌های بازنشستگی.
- گروه مطالعاتی رفاه و تأمین اجتماعی. ۱۳۹۸. کفایت و پایداری نظام‌های بازنشستگی در بافتار سالمندی جمعیت.
- مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه. ۱۴۰۱. صندوق‌های بازنشستگی در لایحه بودجه ۱۴۰۱ کل کشور.
- مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه. ۱۴۰۱. بررسی برنامه‌های تولید و اشتغال ذیل تبصره ۱۸ قوانین بودجه سنواتی با تأکید بر لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور.
- مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه. ۱۴۰۰. تحلیل بخش رفاه و تأمین اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱.
- مرکز پژوهش‌های مجلس. ۱۳۹۶. اظهارنظر کارشناسی درباره طرح کارآمدسازی و ارتقای مدیریت صندوق‌های بازنشستگی. گزارش شماره سلسل ۱۵۵۳۳.
- موسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی. ۱۳۹۶. همایش صندوق‌های بازنشستگی: تنگناها و راهکارها، مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات.
- معصومی. ۱۴۰۰. مشکلات ساختاری صندوق‌های بازنشستگی در نظام تأمین اجتماعی ایران. فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، ۱: ۴۲۹-۴۰۹.
- نهاد پژوهشی صندوق بازنشستگی کشوری. ۱۳۹۶. سیاست‌گذاری صندوق‌های بازنشستگی در ایران.
- نهاد پژوهشی صندوق بازنشستگی کشوری. ۱۳۹۸. صندوق‌های بازنشستگی ایران در یک نگاه.
- نهاد پژوهشی صندوق بازنشستگی کشوری. ۱۳۹۸. مطالعه ساختار و تشکیلات حکمرانی صندوق‌های بازنشستگی ایران.
- نهاد پژوهشی صندوق بازنشستگی کشوری. ۱۳۹۸. بازنشستگی در یک نگاه ۲۰۱۷.